

{ السَّيْلُ الْعَرْمُ عَلَى شُبَهَاتِ الْمُقَلِّدِينَ }

{ د اهل بدعو د شبهاتو جوابونه }

مؤلف

ابو ادريس امين الله حفظه الله

ناشر

المكتبة الدعوة السلفية

[Download from:aghalibrary.com](http://aghalibrary.com)

(۱) شبهه :

{ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ } (۱)

(ترجمه) اياته نه گوري هغه کسانو ته چي هغوي ته اوئييل شي لاسونه بند کړئ -

اهل بدع ددي ايت کریمه نه استدلال کوي چي دلته د لاسونو په بندولو باندي امر شوي دے -

الجواب : امام ابن قیّم (رحمه الله) فرمائي :

دا د دروغو تفسیر د هيخ چانه ندے نقل نه د مخکنو او نه د روستنو علماؤ نه بلکنبي د ټولو مفسرينو پدي اتفاق دے چي دا ايت د قتال نه د لاسونو په بندولو باره کنبې نازل شوې دے - (۲)
نو هغه کسان چي دا ايت کریمه د رفع اليدين خلاف پيش کوي نو دا په قرآن کریم کنبې تحريف معنوي دے او ددي سره سره د احاديثو نه انکار کول او د رسول الله (عليه السلام) د

(۱) [النساء: ۷۷]

(۲) رفع اليدين في الصلاة لابن القيم (رحمه الله) ۱۴۰۱

سنتو سپکاوے دے -

(۲) شبهه :

{ قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ - الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ } (۱)

(ترجمه) يقينا كامياب مؤمنان هغه دي چي په خپلو مونځونو

کښي خشوع کونکښي وي -

اهل بدع پدې ايت کریمه استدلال کوي چي دلته د مؤمنانو

صفت خشوع خودل شوه دے په مانځه کښي او خشوع داده

چي رفع اليدين او نه کرے شي -

او بيا ابن عباس (رضي الله عنهما) ته يو دروغژن تفسير منسوبه

وي فرمائي :

مخبتون متواضعون لا يلتفتون يميناً ولا شمالاً ولا

يرفعون أيديهم في الصلاة

(ترجمه) تواضع کونکښي دي ښي اوکس طرفته التفات (نظر)

نه کوي او نه رفع اليدين کوي په مانځه کښي -

(۱) [المؤمنون: ۱-۲]

اول الجواب : اول مونڙ اهل بدعو ته وايو چي ٽيڪ ده هُده دا به درسره اومنو خو بيا هم تاسو پدي عمل نه ڪوئ او دا ايت او تفسير بيرته پتاسو رد دے هُده چي تاسو خو په ٽڪبير تحريمه ڪنبي هم رفع اليدين ڪوئ او په وترو ڪنبي هم چي هلته ثابت هم نه دي او د اخرونو په مونخونو ڪنبي هم تاسو رفع اليدين ڪوئ۔

نواے اهل بدعو ايا تاسو (ستاسو په گمان) د ابن عباس (رضي الله عنهما) پدي تفسير ولي عمل نه ڪوئ چي په ٽڪبير تحريمه ڪنبي هم رفع اليدين پريڙ دوي او په هغه نوروخائنو ڪنبي هم۔
 ڪه تاسو وائي (اے اهل بدعو) چي دا په دليل سره ثابت دي هُده ئي مونڙه ڪوو نو مونڙه وايو ولي دا رفع اليدين په دي دري خائنو ڪنبي هه بي دليله دي ؟ بلڪنبي دا خو په و احاديثو سره نقل دي (باءك تجر وبائي لاتجر)

دويم جواب : دادے چي د ابن عباس (رضي الله عنهما) نه صحيح روايت داسي ثابت دے۔

أبو حمزة (رحمه الله) فرمائي :

رَأَيْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ " يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَيْثُ كَبَّرَ , وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ

مِنَ الرَّكُوعِ (١)

(ترجمه) ما ابن عباس (رضي الله عنهما) اوليدلو چي د تكبير
تحريره او ركوع ته تلو او د ركوع نه بره كيدلو په وختونو كښي
به ئي رفع اليدين كول -

دريم جواب : دا تفسير چي چا ابن عباس (رضي الله عنهما) ته
منسوب كړے نو دا ئي په هغه دروغ وئيلي .

يو وجه : دا ده چي د هغه نه په صحيح روايت كښي رفع
اليدين ثابت دي لكه مخكښي حواله ذكر شوه -

دويم : ددې قول سند موضوع دے او دې كوم كتاب نه چي
اهل بدع دا رانقل كوي د هغې سند داسي دے ،

(١) قرة العينين برفع اليدين في الصلاة رقم ١١٧، رقم ١٢٠

أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ الثَّقَفَةُ بْنُ الْمَأْمُونِ الْهَرَوِيُّ قَالَ أَخْبَرَنَا أَبِي
قَالَ أَخْبَرَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ قَالَ أَخْبَرَنَا أَبُو عُبَيْدِ اللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ
مُحَمَّدِ الرَّازِيِّ قَالَ أَخْبَرَنَا عِمَارُ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ الْهَرَوِيُّ قَالَ
أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ إِسْحَاقَ السَّمَرْقَنْدِيِّ عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ عَنِ
الْكَلْبِيِّ عَنِ أَبِي صَالِحٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (١)

یو راوی پہ دے سند کنبی محمد بن مروان دے ،
امام بخاری (رحمہ اللہ) ددہ پہ بارہ کنبی فرمائی :

سکتو عنہ (٢)

(ترجمہ) دامتروک راوی دے -

الضعفاء الصغیر کنبی وائی :

لا یکتب حدیثہ البتہ (٣)

(ترجمہ) ددہ حدیث بہ بلکل نہ لیکلے کیری -

(١) تنویر المقباس من تفسیر ابن عباس

(٢) (التاریخ الکبیر ١١/٢٣٢)

(٣) ١٣٥٠

د جرح او د تعديل د امامانو ټولو ددې په ضعف باندې اتفاق دے۔

دويم پدېکښي محمد بن السائب راوي دے ددې په ضعف هم د محدثينو اتفاق دے۔ قره بن خالد (رحمه الله) فرمائي:

كانوا يرون أن الكلبى يزرف أي كذب (۱)

(ترجمه) خلقوبه دا گنډل چې کلبى دروغ وائي۔

{ خلاصه د محدثينو د عبارتونو }

داده چې دا يو دروغژن سرے وو۔

دريم راوي په دې سند کښي صالح دے۔

دا هم ضعيف راوي دے لکه امام نسائي امام بخاري امام ابن حجر امام ذهبي امام ابو حاتم الرازي (رحمهم الله) ددې ټولو پدې اتفاق دے چې دا ضعيف راوي دے۔

ددې تفصيل په الصوارخ النووية على تحريفات الديوبندية د فضيلة الشيخ ابي زاهد حفظه الله) کښي کتلے شے۔

(۱) التلخيص الحبير دار الكتب العلمية ۱۴۱۱

او نور العينين في اثبات رفع اليدين د زبير علي زئي (رحمه الله)
كسبي -

نو مونږ هر هغه چاته وايو چي د سنت په حائي خلق بدعت او
غير ثابت اقوالو ته دعوت کوي چي دادې ستاسو مبارک شي
چي خپله پرې هم عمل نشي کولې -

امام بخاري (رحمه الله) فرمائي : "

وَلَمْ يَثْبُتْ عِنْدَ أَهْلِ التَّطَرُّفِ مِمَّنْ أَدْرَكْنَا مِنْ أَهْلِ الْحِجَازِ وَأَهْلِ
العِرَاقِ ، مِنْهُمْ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الزُّبَيْرِ ، وَعَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ ،
وَيَحْيَى بْنُ مَعِينٍ ، وَأَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ ، وَإِسْحَاقُ بْنُ رَاهَوِيَةَ ، هَؤُلَاءِ
أَهْلُ العِلْمِ مِنْ أَهْلِ زَمَانِهِمْ فَلَمْ يَثْبُتْ عِنْدَ أَحَدٍ مِنْهُمْ عَلِمْنَا فِي
تَرْكِ رَفْعِ الأَيْدِي عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا عَنْ أَحَدٍ مِنْ
أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ لَمْ يَرْفَعْ يَدَيْهِ (١)

(ترجمه) مونږ چي خومره علماء د حجاز او د عراق ، موندلي
(يعني هغوي سره ملاؤ شوي يو) لکه عبد الله بن الزبير ، علي بن
عبد الله بن جعفر ، يحيي بن معين ، أحمد بن حنبل ، إسحاق بن

(١) قرة العينين برفع اليدين في الصلاة ٣٨

راهويه دا اهل علم وو د خپلې زمانې ددوئ يو په نزد هم ثبوت د عدم رفع اليدين نشته دے د نبي عليه السلام نه او نه د هيڅ يو کس د صحابو نه چې گنې هغه رفع اليدين ندي کړي .
يعنى د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) نه او د صحابو نه دا ندي نقل چې رفع اليدين نشته بلکښې د ټولو نه کول د رفع اليدين نقل دي -

(٣) شبهه : دريمه شبهه د اهل بدعو داده چې دوى د ابن مسعود (رضي الله عنه) غير ثابت روايت پېش کوي (حال دا چې هغه دداسې اعمالو نه بري وو) فرمائي :
عن عبد الله مَسْعُودٍ أَلَّا أُصَلِّيَ بِكُمْ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَرْفَعْ يَدَيْهِ إِلَّا مَرَّةً ،
وَفِي لَفْظٍ : فَكَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ ، ثُمَّ لَا يَعُودُ (١)

(١) رواه أبو داود في باب من لم يذكر الرفع عند الركوع ص ١١٦ ، والترمذي في باب رفع اليدين عند الركوع ص ٣٥ ، والنسائي في باب ترك رفع اليدين للركوع ص ١٥٨ ، وفي باب الرخصة في ذلك ص ١٦١ ، وأحمد: ص ٤٤٢ - ج ١ . والطحاوي في "شرح معاني الآثار" ٢٤٤/١: "كتاب الصلاة: باب التكبير للركوع والسجود، وابن حزم "٣/٢٣٥" كتاب الصلاة: باب ما ورد في رفع اليدين، المسألة "٣٥٨"، من حديث سفيان الثوري، عن عاصم بن كليب، عن عبد الرحمن بن الأسود، عن علقمة عنه قال: لأصلين.. فذكره.

(ترجمه) ابن مسعود (رضي الله عنه) او فرمائل :
ايا زه تاسوته د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) مونخ او نه كرم
؟ نو رفع اليدين ئي يو كرت او كړل - بل روايت كښې داسې دي
اول كرت ئي رفع اليدين او كړل بيا ئي واپس نه كړل -
اهل بدع ددېنه داسې استدلال كوي چې دلته صرف يو كرت
رفع اليدين شويدي نو دا دليل شو چې رفع اليدين نشته -
الجواب : دا كمزورے استدلال دې ستاسو مبارك شي اے اهل
بدعو -

ددې شهبې په ډيرو طريقو سره جواب كيدے شي (والحمد لله)

(۱) جواب : دا روايت ضعيف دے -

امام ابن المبارك (رحمه الله) فرمائي :

لَا يَثْبُتُ هَذَا الْحَدِيثُ (۱)

(ترجمه) دا حديث ثابت نه دے -

(۱) "الجامع" للترمذي: (۱/۲۹۶ - رقم: ۲۵۶)، و"سنن الدارقطني": (۱/۲۹۳).

دا جرح په لاندي كتابونو كښي اوگوره ، (١)

١ - تنقيح التحقيق في أحاديث التعليق لشمس الدين الذهبي (المتوفى :

١٣٥١١١ هـ) (٥٧٤٨ هـ)

٢ - التحقيق في أحاديث الخلاف لجمال الدين أبو الفرج الجوزي (المتوفى :

٥٥٩٧ هـ)

٣ - تنقيح التحقيق في أحاديث التعليق

لشمس الدين ابن عبد الهادي الحنبلي (المتوفى : ٧٤٤ هـ)

٤ - نصب الراية لأحاديث الهداية مع حاشيته بغية الأملعي في تخريج

الزيلعي لجمال الدين الزيلعي (المتوفى: ٧٦٢ هـ) (١٣٩٤١١١ هـ)

٥ - البدر المنير في تخريج الأحاديث والأثار الواقعة في الشرح الكبير

لابن الملتن سراج الدين المصري (المتوفى: ٨٠٤ هـ) (١٤٩٢١٣١ هـ)

٦ - إتحاف المهرة بالفوائد المبتكرة من أطراف العشرة

لأبي الفضل أحمد بن حجر العسقلاني (المتوفى : ٨٥٢ هـ) رقم ٢٤٦٢٧

ابن أبي حاتم د خپل پلار نه نقل کړي دي فرمائي :
هَذَا حَدِيثٌ خَطَأٌ

دا روایت خطاء دے۔

امام أحمد بن حنبل (رحمه الله) او د هغه شيخ يحيى بن آدم (رحمه
الله) فرمائي :
هُوَ ضَعِيفٌ

دا روایت ضعیف دے۔

امام أبو داود (رحمه الله) فرمائي :

لَيْسَ هُوَ بِصَحِيحٍ (۱)

دا روایت صحیح نه دے۔

(۲) دا اقوال په التلخیص الحبیر فی تخریج أحادیث الرافعی الکبیر

لأبي الفضل ابن حجر العسقلاني ۱۱۱۶-۱۱۵۴ کنبي کتلے شی

امام شافعي (رحمه الله) هم دي حديث ته غير ثابت وئيلے دے۔

شرح زرقاني على الموطأ امام مالك ۱۱۱۸-۱۱۵۸ سبل السلام ۱۱۶۸۱۱ فتح

الباري ۱۱۷۵۲۱

امام نووي (رحمه الله) فرمائي :

اتَّفَقُوا عَلَى تَضْعِيفِهِ (۱)

(ترجمه) ددي روایت په ضعف باندې علماؤ اتفاق کرے دے۔
حاصل دادے چې د مستندو علماؤ په نزد دا روایت ضعیف دے
۲۔ جواب : پدې روایت کنبې د رکوع او رکوع نه بعد رفع
الیدین نه دي ذکر او دا اصولې قاعده ده چې عدم ذکر د یوشي
نه دا نه لازمیږي چې دا به واقع نه وي لکه امام ابن حجر (رحمه
الله) دا قاعده ذکر کرېده فرمائي :

وَلَا يَلْزَمُ مِنْ عَدَمِ ذِكْرِ الشَّيْءِ عَدَمُ وَقُوعِهِ (۲)

(۱) خلاصة الأحكام في مهمات السنن وقواعد الإسلام لأبي زكريا النووي (المتوفى :

۱۱۰۷۹ هـ) رقم ۱۱۰۷۹

(۲) الدراية في تخريج أحاديث الهداية لابن حجر العسقلاني ۱۱۱ ۱۲۲۵ مرعاة المفاتيح

لأبي الحسن المباركفوري باب الاستسقاء ۱۱۷۲۱۵

تحفة الأحوذى لأبي العلا محمد المباركفوري ۱۱۰۴۱۳

نصب الرأية ۱۲۳۸۱۴

الفقه الإسلامي وأدلته

لوهبة بن مصطفى الزحبي مشروعية صلاة الاستسقاء

(ترجمه) د یو شي نه ذکر کولو نه دا نه لازمیري چې گنې دا شه
دې واقع نه وي -

مشهور حنفي ابن ترکماني فرمائي :

مَنْ لَمْ يَذْكُرِ الشَّيْءَ لَيْسَ بِحُجَّةٍ عَلَى مَنْ ذَكَرَهُ (۱)

(یعنی څوک چې یو عمل ذکر نه کړي هغه حجت او دلیل نه وي
په هغه چا چې هغه ذکر کړی وي -

مقصد دا شو چې که اومنو چې دا روایت ثابت دے نو بیا هم د
اهل بدعو د پاره پکښې دلیل نشته ځکه چې دلته خود رکوع
او د رکوع نه د بره کیدو په وخت کښې رفع الیدین نه ذکر کول
ددې دلیل نه دے چې گنې رفع الیدین نشته ځکه چې رفع
الیدین په واحادیثو سره ثابت دي -

۳- جواب : په روایت د ابن مسعود (رضي الله عنه) کښې نفي
ذکر ده او په احادیثو د صحیحینو، وغیره، کښې (چې احادیث
دي) اثبات (د رفع الیدین) دے او اصولي قاعده داده

چې اثبات مخکښې وي په نفي باندي لکه امام نووي (رحمه الله) فرمائي:

أَنَّ أَحَادِيثَ الرَّفْعِ أَوْلَى لِأَنَّهَا إِثْبَاتٌ وَهَذَا نَفْيٌ فَيَقْدَمُ
الإِثْبَاتُ لِيَزِيَادَةَ العِلْمِ (۱)

(ترجمه) د رفع الیدين احاديث اولی دي ځکه چې په دېکښې اثبات دے او عدم رفع الیدين نفي ده نو اثبات به مقدم وي په نفي باندي ځکه چې د اثبات والاؤ سره علم زیات وي -
بیا امام نووي (رحمه الله) فرمائي:

أَنَّ أَحَادِيثَ الرَّفْعِ أَكْثَرُ فَوْجَبَ تَقْدِيمُهَا (۲)

(ترجمه) یقینا احاديث د رفع الیدين زیات دي نو ددې مخکښې کول واجب دي -

مقصد دادے چې رفع الیدين کول پکار دي ځکه چې ددې احاديث زیات هم دي او ثابت هم دي او اولی هم دي لکه

(۱) المجموع شرح المهذب للنووي ۱۴۰۳۱۳ ادار الفكر

(۲) المجموع شرح المهذب للنووي ۱۴۰۳۱۳

امام نووي (رحمه الله) فرمائي :

رَوَايَةُ المُثَبِّتِ لِلرَّفْعِ أَوْلَى لِأَنَّ مَعَهُ زِيَادَةَ عِلْمٍ (١)

(ترجمه) هغه روايت چي رفع اليدين ثابتوي هغه ڊير اولي دے
حُكّه چي د مثبت سره علم زيات وي -

يو متعصب حنفي چي د ڪرخي په نوم دے فرمائي :

المُثَبِّتُ مُقَدَّمٌ عَلَى النَّافِي ، (٢)

(١) المجموع شرح المذهب للنووي

(٢) نور الانوار ١١٦٧١ نصب الراية ٢: ٣١٩-٣٢٢. - روح المعاني لمحمود بن عبد الله

الحسيني الألويسي (المتوفى: ١٢٧٠هـ) ١٢١/١٩٧١٣١٤٨١٢٤٨١١٣١٦٨١١٣١٦٦١٢٦٦

شرح جوهرة التوحيد ص ١١٨ - الجواهر النقي على سنن البيهقي ١٢٨٥١٤١

إيثار الإنصاف في آثار الخلاف لأبي الفرج ابن الجوزي (المتوفى: ٦٥٤هـ) ١٤٠١

الفروق = أنوار البروق في أنواع الفروق لشهاب الدين أحمد القرافي (المتوفى: ٦٨٤هـ)

[المَسْأَلَةُ الثَّلَاثَةُ] ١٣١٣ ١٩٢

البحر المحيط في أصول الفقه لمحمد الزركشي (المتوفى: ٧٩٤هـ) [الرَّابِعُ وَالْعِشْرُونَ التَّكْرَرُ

فِي سِيَاقِ التَّنْقِيهِ] ١١٥٤١٤١ التحبير شرح التحرير في أصول الفقه لعلاء الدين المرادوي

الدمشقي الصالحي الحنبلي (المتوفى: ٨٨٥هـ)

البدر المنير: دار الهجرة للنشر والتوزيع - الرياض - السعودية اج ٥ اص ٢٥٠ [الحديث

الخَامِسُ بَعْدَ الثَّلَاثِينَ]

(ترجمہ) مثبت مخکنبی وی پہ نافی باندی -

امام ابن حجر (رحمہ اللہ) فرمائی :

وَهُوَ وَفَاقٌ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ إِلَّا مَنْ شَدَّ (۱)

(ترجمہ) پدی قاعدہ باندی د علماؤ اتفاق دے مگر بعض شاذ
خہ کسانو اختلاف کرے دے -

محمد حسن فرمائی :

والقاعدة عند علمائنا : أن المثلث مقدم على المنفي ؛ لأن
الذي ينفي ليس معه علم ، والذي يثبت معه زيادة علم ،
وزيادة العلم تتقدم على غيره ، (۲)

(ترجمہ) زمونر د علماؤ پہ نزد دا قاعدہ دہ خوک چہ اثبات کوی
هغه مخکنبی وی پہ هغه چا چہ نفی کوی حکہ چہ خوک نفی

(۱) فتح الباري شرح صحيح البخاري ۱۲۵۱۱۵۱

(۲) شرح كتاب التوحيد لابن خزيمة

المؤلف: محمد حسن عبد الغفار

(باب) اختلاف العلماء في رؤية النبي صلى الله عليه وسلم لربه في حادثة الإسراء
والمعراج

کوي نو هغه سره (په هغه مسئله باندې) علم نه وي ، او هغه کس چې اثبات کوي نو هغه سره زيات علم وي (په هغه مسئله باندې) او زيادت د علم مخکښي وي په غير زيادت باندې -

بله قاعده د اصولو داده چې :

ومن حفظ حجة على من لم يحفظ ، (۱)

(ترجمه) هغه څوک چې هغه دليل ښه ياد کړې وي نو هغه حجت وي په هغه چا باندې چې هغه نوي ياد کړې -

په بل تعبير سره

وَمَنْ عَلِمَ حُجَّةً عَلَى مَنْ لَمْ يَعْلَمْ ، (۲)

(ترجمه) هغه څوک چې عالم وي هغه حجت وي په هغه چا باندې چې عالم نه وي -

ملا علي قاري حنفي فرمائي :

أَنَّ عَدَمَ ذِكْرِهِ فِي حَدِيثٍ لَا يُعَدُّ مُعَارِضًا لِأَنَّ مَنْ حَفِظَ حُجَّةً عَلَى مَنْ لَمْ يَحْفَظْ وَالرِّيَاذَةُ مِنَ الثَّقَةِ مَقْبُولَةٌ نَعَمْ لَوْ

(۱) روح المعاني ۳۸۴/۴۱

(۲) نيل الأوطار ۱۳۳۵/۱

صَرَّحَ بِالنَّفْيِ كَأَنَّ مُعَارَضًا مَعَ أَنَّ الْمُثْبِتَ مُقَدَّمٌ عَلَى النَّافِي (۱)
 (ترجمه) حاصل دادے چي نه ذکر کول د يوشي په حديث کسني
 دا معارض (مقابل) نه شمارل کيږي (د بل حديث) حُکمه
 چاچي خبره بنه ياده کږي وي نو هغه حجت دے په هغه چا چي
 هغه نوي ياده کږي او زيادت د ثقه راوي به مقبول وي ، او ، که
 تصريح موجوده وه په نفي نو دا به معارض وي سره ددپنه چي بيا
 به هم مثبت مقدم وي په نافي باندي -

ددې مخکسني قواعدو نه معلومه شوه چي د ابن مسعود (رضي
 الله عنه) روايت نفي د رفع اليدين کوي او دا نور احاديث اثبات
 د رفع اليدين کوي نو ددې قواعدو په بنا ابن مسعود (رضي الله
 عنه) ددې ضعيف روايت نه استدلال صحيح نه دے .

۴ - جواب : که بالفرض اومنو چي دا روايت صحيح دے نو بيا
 به ددپنه مونږ مُحْكَمَه معني اخلو هغه داده چي د تکبير تحريره
 سره ئي صرف يو خُل لاس اوچت کږل او دوباره ئي په تکبير

(۱) مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح [باب الأذان] ۱۲ / ۱۵۴۹ رقم الحدت ۱ / ۶۴۲ تحفة

تحریمه کنبی لاس اوچت نه کړل ، اوس دا معنی چې مونږ دلته واخلو نو د نورو ټولو صحیح احادیثو سره ددې موافقت راغی او که چرته هغه معنی واخلو کومه چې احنافو اخستلې ده چې بیا ئې رفع الیدین او نه کړل په ټولو صورتونو کنبی نو ددې معنی د احادیثو سره ټکراؤ راځي ، نو ولې داسې معنی اوکړې شي چې د صحیح احادیثو سره ئې ټکراؤ راشي ، د اهل باطلو همیشه د پاره دا طریقه وي چې په احادیثو کنبی ټکراؤ پیداء کوي -

او هغه صحیح معنی امام نووي (رحمه الله) ذکر کړېده فرمائي :
 ذَكَرَهُ اصْحَابُنَا قَالُوا لَوْ صَحَّ وَجَبَ تَأْوِيلُهُ عَلَى أَنَّ مَعْنَاهُ لَا
 يَعُودُ إِلَى الرَّفْعِ فِي ابْتِدَاءِ اسْتِفْتَا حِهِ وَلَا فِي أَوَائِلِ بَاقِي رَكَعَاتِ
 الصَّلَاةِ الْوَاحِدَةِ وَيَتَعَيَّنُ تَأْوِيلُهُ جَمْعًا بَيْنَ الْأَحَادِيثِ (۱)

(ترجمه) دا حدیث زمونږ ملگرو ذکر کړې دے او فرمائي ئې دي : که بالفرض دا حدیث صحیح شي نو تاویل به ددې واجب وي پدې چې معنی ددې حدیث داده چې په تکبیر تحریمه

کنبی ئی باربار رفع الیدین نہ کول او د هر رکعت پہ ابتداء کنبی ئی ہم رفع الیدین نہ کول ، او دا تاویل د احادیثو پہ مینخ کنبی د تطبیق د پارہ متعین دے۔

مبارکفوری (رحمہ اللہ) د ابن عربی (چې دا د اهل بدعو لوی شیخ دے) قول نقل کرے دے فرمائی :

وغایة المفهوم من حدیث ابن مسعود والبراء أنه كان -
عليه السلام - يرفع يديه عند الإحرام مرة واحدة لا يزيد
عليها ، أي أنه رفع مرة واحدة ، ولم يصنع ذلك مرتين ،
ذكره في الفتوحات . ومعنى قوله : " ثم لم يعد " أو " لا يعود "
أي إلى الرفع عند ابتداء الركعة الثانية . قال صاحب
الفتوحات : معنى : " لا يعود " عدم الرفع في ابتداء الركعة
الثانية كما كان في الأول . (۱)

(ترجمہ) د حدیث د ابن مسعود او د براء (رضی اللہ عنہما) معنی او مفہوم دادے چې نبی (صلی اللہ علیہ وسلم) بہ رفع الیدین د

تکبیر تحریمہ پہ وخت کنبی یو کرت کول او پہ دې باندې به ئی زیادت نه کولو یعنی پہ ابتداء کنبی به ئی یو حُل رفع الیدین کول او باربار به ئی پہ دغه وخت کنبی نه کول او د "ثم لم یعد" او "لا یعود" معنی دا ده چې د دویم رکعت پہ ابتداء کنبی به ئی رفع الیدین نه کول لکه خرنکه چې به ئی د اول رکعت پہ ابتداء کنبی کول۔

دا د هغه حدیث مصداق دے چې نبی (علیه السلام) ابو هریره (رضی اللہ عنہ) ته او فرمائل :

« أَمَا إِنَّهُ قَدْ صَدَقَكَ وَهُوَ كَذُوبٌ » (۱)

(ترجمہ) خبردار یقینا هغه (شیطان) تاته رشتیا وئیلی او حال دادے چې دا دروغژن دے۔

نو ابن عربی ملعون یو حلوی او صوفی او گمراه انسان دے خو لیکن دلته ئی دا خبره بنه کړېده په خپلو ملگرو ئی سم د ایتهم گوزار کړے دے۔ او کله کله داسې کیري لکه شیطان چې

ابوهريره (رضي الله عنه) ته ايت ڪرسي اوخودله او حال دا چي هغه شيطان وو۔

نو دا قول چي مونبر رانقل ڪرو نو مقصود پڪنبي زمونبر په اهل بدعو باندې رد ڪول دي چي اوگورئ ستاسو امام هم ددي حديث نه استدلال نه دے ڪرے نو تاسو ئي ترينه خرنگه ڪوئ

۵۔ جواب : مونبر اهل بدعو ته وايو چي تاسو دا ضعيف حديث راتينگ ڪرے دے او نسبت ئي ابن مسعود (رضي الله عنه) ته ڪوئ (اگر چي دا نسبت صحيح نه دے هغه ته) نو د هغي په هغه صحيح احاديثو باندې ولي عمل نه ڪوئ.

{ ايا احناف رشتيا د ابن مسعود (رضي الله عنه) هره

خبره مني }

ددي يو شو مثالو نه چي دوي (اهل بدع) هسي د دروغو دعواگاني ڪوي چي زمونبر فقه حنفي ابن مسعود (رضي الله عنه) ڪرلي ده اوس گورو چي ايا دوي په دي دعوي ڪنبي

رشتنی دي او که دروغزن ؟

۱ - حدیث د مصرأة یعنی که یو سږي یو څاروے واخستلو او هغه مالک د هغه څاروي په غولانځه کښې پئ (شوده) بند کړي وو کورته ئي راوستلو پئ ئي ترېنه اولوشل نو بیا بل وخت چې اولوشل نو کم ئي اوکړل نو اوس دده اختیار دے که واپس کوي ئي نو یو صاع د طعام به ورسره واپس کړي ځکه چې ده ترېنه پئ لوشي دي - (۱)

دا د ابن مسعود (رضي الله عنه) حدیث شو ددېنه احنافو خلاف کړے دے او پدې وجه ئي ابوهريره (رضي الله عنه) ته غیر فقیه وئیلے دے ځکه چې دا د قیاس نه خلاف دے ځکه چې باطل قیاس دا تقاضا کوي چې ددې په مقابل کښې دې قیمت ورکړے شي -

د ابن مسعود (رضي الله عنه) ددې صحيح حديث نه احنافو خلاف کړې دے ، نو مونږ دوی ته وايو چې پدې صحيح حديث د ابن مسعود (رضي الله عنه) ولي عمل نه کوي چې په ضعيف

(۱) الام للشافعي (رحمه الله) ۱۴۴۳۱۸

پسې نختلي يئ - خو خير دے دا د اهل بدعو زور عادت دے -
ايا رشتيا ابن مسعود (رضي الله عنه) فقه حنفي کرلي ده ؟
جواب ځان ته ورکړئ -

۲ - ابن مسعود (رضي الله عنه) به په رکوع کنبې تطبيق کولو
(يعني په رکوع کنبې به ئي د لاسونو ورغوي يوبل سره يو ځای
کړل او زنگنونو په مينځ کنبې به ئي کيخودل) (۱)
نو ايا احناف دا کار کوي څه -

۳ - ابن مسعود (رضي الله عنه) به د قرآن کریم اخستل
خرخول بد گنډل - (۲)

ايا احناف دا بد گنډي څه ؟ پکارده چې دا مکتبې بندي کړئ -
نو ايا رشتيا فقه حنفي ابن مسعود (رضي الله عنه) کرلي څه ؟

۴ - ابن مسعود (رضي الله عنه) به د سحر مونخ په تياره كښې كولو - (۳)

(۱) المغني ۱۱۷۵۱۲۱

(۲) معرفة السنن والآثار ۱۱۵۶۰۱

(۳) الام ۱۸۱ ۱۴۷۶

او احناف وائي بنه رڼا كولي به شي يعني د نمر خاته نه به لبر شان مخكښې مونخ كوي -

ايا فقه حنفي ابن مسعود (رضي الله عنه) كرلې ده څه ؟

۵ - ابن مسعود (رضي الله عنه) به پنځه ركعته او وه ۷ ركعته وتر كول او د درې ركعته وترو نه به ئي منع كوله - (۱)

او اهل بدع د پنځه او وه ركعته وترو نه منع كوي او درې ركعته چې كوم ممنوع دي (يعني په دوه وُ قاعدو سره) هغه كوي -

ايا فقه حنفي ابن مسعود (رضي الله عنه) كرلې ده څه ؟

۶ - ابن مسعود (رضي الله عنه) يوه جنازه او كړه او په هغې كښې ئي پنځه تكبيرونه او كړل - (۲)

او دوی ددی حدیث صریح خلاف کوی صرف خلور تکبیره
کوی -

۷ - ابن مسعود (رضی الله عنه) به په جنازه کنبی سورت فاتحه
لوستله - (۳)

(۱) الام ۱۸۱ ۱۴۸۵

(۲) الام ۱۸۱ ۱۴۹۸

(۳) الام ۱۸۱ ۱۵۰۰

او دوی ددبڼه منع کوی - داسې نورهم ډیر مثالونه شته دے چې
احناف خلاف کوی د

ابن مسعود (رضی الله عنه) نه ددی د مزید وضاحت د پاره
زمونږ کتاب په نوم د (فقه حنفی او ابن مسعود) (رضی الله عنه)
کتل پکار دي -

دا یو څو مثالونه مونږ دي د پاره ذکر کړل چې احناف هسې ابن
مسعود (رضی الله عنه) مخې مخې ته کوی او په حقیقت کنبی
ورسره هیڅ قسم تعلق نه لري صحیح حدیث ئی نه مني او غیر
ثابت روایتونه ورته منسوبوي د پاره د خپل خواهش ثابتولو -

او دویم ددی د پاره مو ذکر کرل چې ددوی دا دروغ بنکاره شي
چې ایا رشتیا ئی ددوی فقه کرلی او که نه ؟ نو الحمد لله تاسوته
پته اولریدله چې دا هسی بکواس دے -

۶ - جواب : امام بخاري (رحمه الله) فرمائی :

د ابن مسعود (رضي الله عنه) چې صحیح او محفوظ کوم حدیث
ثابت دے د محدثینو په نزد ، نو هغه دا دے :

عن عَبْدِ اللَّهِ , رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ :
عَلَّمَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّلَاةَ : فَقَامَ فَكَبَّرَ
وَرَفَعَ يَدَيْهِ , ثُمَّ رَكَعَ , فَطَبَّقَ يَدَيْهِ جَعَلَهُمَا بَيْنَ رُكْبَتَيْهِ
فَبَلَغَ ذَلِكَ سَعْدًا فَقَالَ : صَدَقَ أَخِي قَدْ كُنَّا نَفْعَلُ ذَلِكَ فِي
أَوَّلِ الْإِسْلَامِ ثُمَّ أَمَرْنَا بِهَذَا (۱)

(ترجمہ) ابن مسعود (رضي الله عنه) فرمائی : مونبر ته نبی (عليه
السلام) مونخ را اوخودلو نو پاخيدلو الله اكبر ئی اووئيلو بيا ئی
ركوع اوكره او لاسونه ئی يو حائى كرل او د زنگنونو په مينخ

کنبی ئی کیخودل ، نو دا خبره سعد (رضی اللہ عنہ) ته اورسیدله
 نو هغه اوفرماثل : زما ورور رشتیا وئیلی خو لیکن دا کار به
 مونر په ابتداء د اسلام کنبی کولو بیا مونر ته امر پدې اوشو
 یعنی بغیر د تطبیق والامونخ باندي -

نو پدې حدیث کنبی د (لَا یَعُودُ) لفظ رانغی حُکّه دا محفوظ
 دے دا خبره امام بخاری (رحمه الله) هم کړېده او د امام احمد :

(۱) قرۃ العینین برفع الیدین فی الصلاة [ص: ۲۹]

(رحمه الله) قول ئی رانقل کړے دے فرمائی
 وَقَالَ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ آدَمَ قَالَ : نَظَرْتُ فِي
 كِتَابِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِدْرِيسَ عَنْ عَاصِمِ بْنِ كَلْبٍ لَيْسَ فِيهِ :
 ثُمَّ لَمْ يَعُدْ . فَهَذَا أَصَحُّ لِأَنَّ الْكِتَابَ أَحْفَظُ عِنْدَ أَهْلِ الْعِلْمِ
 لِأَنَّ الرَّجُلَ رُبَّمَا حَدَّثَ بِشَيْءٍ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى الْكِتَابِ فَيَكُونُ
 كَمَا فِي الْكِتَابِ . (۱)

(ترجمه) يحيى بن ادم (رحمه الله) فرمائي : ما چي د عبدالله بن ادریس په کتاب کښې نظر اوکړلو چي ده کوم روایت د عاصم بن کلب نه نقل کړے وو نو په هغې کښې د (ثُمَّ لَمْ يَعُدْ) لفظ نه وو نو دا روایت ډیر صحیح دے ځکه چي د اهل علمو په نزد کتاب ډیر احفظ وي ځکه ډیر کرته به یو سړي یو څه باره کښې حدیث بیان کړو نو بیا چي به ئې کتاب ته رجوع اوکړه نو په کتاب کښې به هَم هغه شان وو -

نو مقصد دا شو چي دا کوم روایت چي امام بخاري (رحمه الله)

(۱) عون المعبود شرح سنن أبي داود، ومعه حاشية ابن القيم:

ذکر کړو نو د ابن مسعود (رضي الله عنه) نه همدا صحیح ثابت دے نو پدې کښې (ثُمَّ لَمْ يَعُدْ) لفظ نشته -

اوس هرکله چي دا صحیح روایت ثابت شو نو احنافو لره پکار دي چي پدې عمل شروع کړي او په رکوع کښې لاسونه د زنگونو په مینځ کښې رډي - خو لیکن مخکښې نه معلومه شوه چي دا هسې د خولې دعوي دي عوام مسلمانان پرې دوکه

کوي چي زمونڙ فقہ ابن مسعود (رضي الله عنه) کرلې ده ، او په حقيقت کښې ئي ورسره هيڅ تعلق نشته -

۷ - جواب : ددې روايت په سند کښې عبد الرَّحْمَنِ ابْنُ الْأَسْوَد دے او دده سماع (اوريدل) د علقمه نه ثابت نه ده امام بيهقي (رحمه الله) ددې په باره کښې يوه قاعده ذکر کړېده فرمائي :

وَالْحُكْمُ أَنْ يَحْكَمَ بِقَوْلٍ مِنْ سَمِعَ لَا بِقَوْلٍ مِنْ لَمْ يَسْمَعْ
وَلَمْ يَرِ (۱)

(ترجمه) حکم به د هغه چا په قول کولے شي چې هغه اوريدلي

(۱) مختصر خلافيات البيهقي ۱۷۷/۲۱

وي نه د هغه چا په قول چې هغه نه اورېدلي وي او نه ئي روايت کړے وي -

۴ - شبهه : د اهل بدعو يوه بله شبهه هغه داده . دوي يو ضعيف حديث منسوبوي ابن مسعود (رضي الله عنه) ته هغه دا :

إِسْحَاقُ بْنُ أَبِي إِسْرَائِيلَ ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَابِرٍ ، عَنْ حَمَّادٍ ،
عَنْ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ عَلْقَمَةَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : صَلَّيْتُ مَعَ
رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ فَلَمْ
يَرْفَعُوا أَيْدِيَهُمْ إِلَّا عِنْدَ افْتِتَاحِ الصَّلَاةِ وَقَدْ قَالَ مُحَمَّدٌ : فَلَمْ
يَرْفَعُوا أَيْدِيَهُمْ بَعْدَ التَّكْبِيرَةِ الْأُولَى (۱)

(ترجمہ) ابن مسعود (رضی اللہ عنہ) فرمائی :

ما د رسول اللہ (صلی اللہ علیہ وسلم) او د ابوبکر ، او عمر
(رضی اللہ عنہما) سرہ مونع کرے وو دویء صرف پہ ابتداء
کنبی رفع الیدین اوکړل -

(۱) إتحاف الخيرة المهرة بزوائد المسانيد العشرة للبوصيري الكنايني الشافعي (المتوفى:

۸۴۰ھ) رقم ۱۲۳۷ المطالب العالیة بزوائد المسانيد الثمانية لابن حجر العسقلاني

(المتوفى: ۸۵۲ھ) ۴۵۸

الجواب : پدی روایت کنبی محمد بن جابر راوی ضعیف دے

دويم دا قاعده ده چي څوڪ داسي اوواي چي دا كار فلاني نده
 ڪري نو دا په نزد د محدثينو باندي دليل نه وي لکه امام بيهقي
 (رحمه الله) داسي قاعده ذکر ڪريده ،

مَنْ قَالَ : لَمْ يَفْعَلْ فَلَانٌ فَلَيْسَ بِحُجَّةٍ ، وَمَنْ قَالَ : فَعَلَ فَهُوَ
 حُجَّةٌ لِأَنَّهُ شَاهِدٌ ، وَالْآخِرُ قَدْ يَغِيبُ عَنْهُ ذَلِكَ ، أَوْ يَحْضُرُهُ
 فَيَنْسَاهُ ، (۱)

(ترجمه) ڪه څوڪ اوواي فلاني دا كار نده ڪري نو دا حجت او
 دليل نده ، او ڪه څوڪ داسي اوواي چي فلاني دا كار ڪري
 ده نو دا به حجت وي ڇڪه چي دا حاضر شوه هغه ڪارته او
 هغه مخڪنه غائب وو د دغه كار نه او يا به حاضر وو خوليڪن
 ترپنه هير شوه به وي -

لکه امام بيهقي (رحمه الله) د ابوبڪر بن اسحاق الفقيه نه نقل
 ڪري هغه فرمائي :

(۱) معرفة السنن والآثار ۳۲۹۵

أَنَّ رَفَعَ اليَدَيْنِ قَدْ صَحَّ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ،
 ثُمَّ عَنِ الخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ ، ثُمَّ عَنِ الصَّحَابَةِ وَالتَّابِعِينَ
 وَلَيْسَ فِي نَسْيَانِ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَفَعَ اليَدَيْنِ مَا يُوجِبُ
 أَنَّ هَؤُلَاءِ الصَّحَابَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ لَمْ يَرَوْا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَفَعَ يَدَيْهِ ، قَدْ نَسِيَ ابْنُ مَسْعُودٍ مِنَ الْقُرْآنِ مَا
 لَمْ يَخْتَلِفِ المُسْلِمُونَ فِيهِ بَعْدُ وَهِيَ المُعَوِّذَاتَانِ ، وَنَسِيَ مَا
 اتَّفَقَ العُلَمَاءُ كُلُّهُمْ عَلَى نَسْخِهِ وَتَرْكِهِ مِنَ التَّطْبِيقِ ، وَنَسِيَ
 كَيْفِيَّةَ قِيَامِ اثْنَيْنِ خَلْفَ الإِمَامِ ، وَنَسِيَ مَا لَمْ يَخْتَلِفِ
 العُلَمَاءُ فِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى الصُّبْحَ يَوْمَ
 التَّحْرِيفِ وَفَتَاهَا ،

وَإِذَا جَازَ عَلَى عَبْدِ اللهِ أَنْ يَنْسَى مِثْلَ هَذَا فِي الصَّلَاةِ
 خَاصَّةً ، كَيْفَ لَا يَجُوزُ مِثْلُهُ فِي رَفْعِ اليَدَيْنِ ؟ (١)

(١) السنن الكبرى للبيهقي ٢٥٣٦

البدن المنير ١٥٠٢١٣١

(ترجمه) رفع الیدین د نبی (علیه السلام) او بیا د خلفاء الراشدين او بیا د نورو صحابو نه او بیا د تابعینو نه په صحیح اسانیدو سره ثابت دي د ابن مسعود (رضي الله عنه) هیره (رفع الیدین لره) دا خبره نه لازموي چې گنې صحابو (رضي الله عنهم) د نبی (علیه السلام) نه رفع الیدین نوي نقل کړي .

۱ - ابن مسعود (رضي الله عنه) هغه سورتونه د قرآن کریم هم هیر کړي وو په کومو باندې چې د مسلمانانو اتفاق وو چې دا د قرآن کریم حصه ده ،

۲ - د ټولو علماؤ پدې اتفاق وو چې تطبیق منسوخ دے او هغه دا خبره هیره کړې وه ،

۳ - هغه طریقه د اودریدلو د دوه وو کسانو چې وروستو د امام نه اودریري هم هیره کړېوه ،

۴ - دټولو علماؤ پدې اتفاق دے چې نبی (علیه السلام) د سحر مونخ د اختر په ورځ په خپل تائم کړے وو او ده دا خبره هیره کړېوه ،

نو هرکله چې دا جائز شوه چې ده دا قسم خبرې په مانخه کښې

هيري کړې وې نو دا څرنګه جائز نده چې رفع الیدین هیرکړي؟ مقصد دا دے چې په هر انسان باندې هیره (نسیان) راځي نو کیدے شي چې دا رفع الیدین د ابن مسعود (رضي الله عنه) نه هیر شوي وي لکه داسې واقعات ډیر پېښ شوي دي - او ددې ډیر مثالو په کتابونو کښې ذکر دي نو دا څه د بي ادبي خبره نه ده -

۸ - جواب : د احنافو دا قاعده ده چې يو ظاهر دے او يو نص دے نو کله چې ددې دواړو تعارض راشي نو نص لره به ترجیح ورکولے شي ، نو دلته هم د ابن مسعود (رضي الله عنه) دا روايت (که بالفرض صحيح شي) ظاهر دے او د ابن عمر (رضي الله عنه) حديث . چې صحيح ثابت دے . نص دے نو ترجیح به حديث د ابن عمر (رضي الله عنهما) لره وي -

نو احنافو لره پکار دي چې په خپلو قواعدو عمل اوکړي او خواهش پرستي پریردي -

۵ - شبهه : د اهل بدعو بله شبهه دا ده چې ابو بکر او عمر (رضي الله عنهما) رفع الیدین ندي کړي او دا روايت پيش کوي

عن مُحَمَّدِ بْنِ جَابِرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلْقَمَةَ عَنْ
عَبْدِ اللَّهِ قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
وَمَعَ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ فَلَمْ يَرْفَعُوا أَيْدِيَهُمْ إِلَّا عِنْدَ افْتِتَاحِ
الصَّلَاةِ - (١)

(ترجمه) ابن مسعود (رضي الله عنه) فرمائي : ما په رسول الله
(صلي الله عليه وسلم) پسې روستو مونځ کړې وو او ابو بکر

(١) أخرجه ابن عدي "٢١٦٢/٦"، والدارقطني "٢٩٥/١": كتاب الصلاة: باب التكبير ورفع
اليدين، الحديث "٢٥"، والبيهقي "٧٩/٢ - ٨٠": كتاب الصلاة: باب من لم يذكر الرفع إلا
عند الافتتاح، وابن الجوزي في الموضوعات "٩٦/٢": كتاب الصلاة: باب النهي عن رفع
اليدين في الصلاة، من حديث محمد بن جابر، عن حماد بن أبي سليمان، عن إبراهيم، عن
علقمة، عن عبد الله قال: صليت مع النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وأبي بكر، وعمر، فلم
يرفعوا أيديهم إلا عند افتتاح الصلاة، وقال ابن الجوزي: موضوع آفته اليماني.

وقال الدارقطني: "تفرد به محمد بن جابر، وكان ضعيفاً عن حماد، عن إبراهيم، وغير حماد
يرويه عن إبراهيم مرسلًا عن عبد الله من فعله غير مرفوع إلى النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ، وهو الصواب".

قال البيهقي: "وكذلك رواه حماد بن سلمة، عن حماد بن أبي سليمان، عن إبراهيم، عن ابن
مسعود مرسلًا موقوفًا".

او عمر (رضي الله عنهما) پسي هم نو دوي رفع اليدين صرف په اول کښي اوکړل -

ددې منگړت او موضوعي روايت نه اهل بدعو استدلال کړے دے پدې چې رفع اليدين نشته -

الجواب : مونږ اهل بدعو ته وايو چې دا استدلال دې ستاسو مبارک شي او دا تَقُولُ على رسول الله واصحابه دې ستاسو مبارک شي ددې روايت د پيش کولونه وروستو تاسو او شيعگان او بريليان ورونه شوي حُكّه چې هغوي هم خپل دين پداسي منگړتو روايتونو ثابتوي او تاسو هم نو دا خوږه ورورولي مو مبارک شه -

اوس به دې خبرې له راشو چې دا روايت ولي ضعيف او موضوعي دے ؟

دا حُكّه چې امام دارقطني (رحمه الله) فرمائي :

تَفَرَّدَ بِهِ مُحَمَّدُ بْنُ جَابِرٍ ، وَكَانَ ضَعِيفًا عَنْ حَمَّادٍ عَنْ

إِبْرَاهِيمَ (۱)

(ترجمہ) پدی روایت محمد بن جابر تفرد کرے دے او هغه
ضعیف دے د حماد نه په روایت کولو کنبی -
دویم قول د امام الدارقطني (رحمه الله) : دا دے
(لَمْ يَثْبُتْ)

(ترجمہ) داروایت ثابت نه دے -
ابن مبارك (رحمه الله) فرمائی :
لَمْ يَثْبُتْ عِنْدِي

(ترجمہ) زما په نزد دا روایت ثابت نه دے -
امام ابن حجر (رحمه الله) د ابن حبان (رحمه الله) او د نورو
علماء عبارت رانقل کرے دے فرمائی :

فِي الصَّلَاةِ هَذَا أَحْسَنُ خَبَرٍ رُوِيَ لِأَهْلِ الْكُوفَةِ فِي نَفْيِ رَفْعِ
الْيَدَيْنِ فِي الصَّلَاةِ عِنْدَ الرُّكُوعِ وَعِنْدَ الرَّفْعِ مِنْهُ وَهُوَ فِي
الْحَقِيقَةِ أَوْعَفُ شَيْءٍ يُعَوَّلُ عَلَيْهِ لِأَنَّ لَهُ عِلَلًا تُبْطِلُهُ

وَهُؤُلَاءِ الأئِمَّةُ إِنَّمَا طَعَنُوا كُلَّهُمْ فِي طَرِيقِ عَاصِمِ بْنِ كَلْبٍ
الأُولَى أَمَّا طَرِيقُ مُحَمَّدِ بْنِ جَابِرٍ فَذَكَرَهَا ابْنُ الجَوْزِيِّ فِي

المَوْضُوعَاتِ وَقَالَ عَن أَحْمَدَ مُحَمَّدُ بْنُ جَابِرٍ لَا شَيْءَ وَلَا
يُحَدِّثُ عَنْهُ إِلَّا مَنْ هُوَ شَرٌّ مِنْهُ (١)

حاصل ددے عبارت دا دے چي پدے روایت باندي محدثينو
جرحي کري دي او اتفاقي قانون په مينخ د محدثينو کنبې دا دے
چي جرح به مقدمه وي په تعديل باندي (دا قانون په همدې
کتاب کنبې روستوراروان دے سره د حوالي نه ان شاء الله)
نو دا روایت قابل د استدلال نه دے حُکمه چي دا موضوعي
روایت دے چا د حُان نه جوړ کړے دے -

ددے روایت نور تفصيل د پاره نور العينين ته رجوع پکار ده -

٦ - شبهه : د اهل بدعو بله شبهه او د هغې جواب -

عَنْ الْبَرَاءِ «أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - حِينَ
أَفْتَتِحَ الصَّلَاةُ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى حَاذَى بِهِمَا أُذُنَيْهِ ثُمَّ لَمْ يَعِدْ
إِلَى شَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ حَتَّى فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ». (٢)

(ترجمہ) براء (رضی اللہ عنہ) نبی (علیہ السلام) اولیدلو کله چي

(١) التلخیص الحبیر ١١ ١٥٤٦

(٢) سنن الدارقطني: (٢٩٣/١) رقم ١١٢٩. التحقيق في أحاديث الخلاف لابن الجوزي

٤٢٥

شروع په مانځه اوکړه نو رفع الیدین ئي اوکړل تردې چي د
غورونو د نرميو سره ئي لاسونه برابر کړه بيا ئي د مانځه د
ختمیدلو پورې رفع الیدین او نه کړل -

ددې ضعیف روایت نه اهل بدع استدلال کوي په عدم رفع
الیدین باندې -

الجواب : اهل بدعو ته مونږ وايو دا ضعیف روایت دې ستاسو
مبارک شي ځکه ستاسو دین ټول بنا دے په منکړتو باندې ددې
روایت نسبت نبی (علیه السلام) ته صحیح نه دے -

ابن الملقن (رحمه الله) فرمائي :

حَدِيثِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ ؛ فَهُوَ حَدِيثٌ ضَعِيفٌ بِاتِّفَاقِ
الْحَفَازِ ، كَسْفِيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ وَالشَّافِعِيَّ وَعَبْدَ اللَّهِ بْنِ الزَّبِيرِ
الْحَمِيدِيِّ شَيْخِ الْبُخَارِيِّ وَأَحْمَدَ بْنَ حَنْبَلٍ وَيَحْيَى بْنَ مَعِينٍ
وَالدَّارِمِيَّ وَالْبُخَارِيَّ وَغَيْرَهُمْ مِنَ الْمُتَقَدِّمِينَ ، وَهُوَ لِأَرْكَانِ
الْحَدِيثِ وَأئِمَّةِ الْإِسْلَامِ فِيهِ ، وَأَمَّا (الْحَفَازُ) الْمُتَأَخَّرُونَ

الَّذِينَ ضَعَّفُوهُ فَأَكْثَرَ مِنْ أَنْ تَحْصُرَ كَأَبْنِ عَبْدِ الْبَرِّ وَالْبَيْهَقِيِّ
وَأَبْنِ الْجَوْزِيِّ وَغَيْرِهِمْ ، (١)

حاصل دادے چي دا حديث په اتفاق د هغه علماؤ چي هغه
حافظان د احاديثو دي . ضعيف دے لکه امام سفيان بن عيينة
امام الشافعي امام عبد الله بن الزبير الحميدي شيخ د بخاري امام
أحمد بن حنبل يحيى بن معين امام الدارمي امام بخاري (رحمه الله)
{ وجه د ضعف ددي حديث يزيد بن ابي زياد ده }

چې دا شيعه هم وو او ضعيف هم وو ، ابن حجر (رحمه الله) وائي
(وكان شيعيا) (٢)

امام ابن حجر (رحمه الله) فرمائي :

والجمهور على تضعيف حديثه (٣)

زبير علي زئي (رحمه الله) د ديرشو ٣٠ ائمه الجرح والتعديل جرح
په ده باندې نقل كړېده دې ټولو ده ته ضعيف ويله دے (١) -

(١) البدر المنير ١٣١ ١٤٨٧

(٢) التقريب التهذيب ١٣٦٥١٢

(٣) هدي الساري ١٤٥٩١

(٤) نور العينين ١٤٤

او دا مشهور قانون دے په مينخ د علماؤ كښې چې :

وَالْجَرْحُ مُقَدَّمٌ عَلَى التَّعْدِيلِ إِنْ صَدَرَ مُبَيِّنًا مِنْ عَارِفٍ

بِأَسْبَابِهِ ، فَإِنْ خَلَا عَنِ التَّعْدِيلِ قُبِلَ مُجْمَلًا عَلَى الْمُخْتَارِ . (١)

(ترجمه) جرح به مخكښې وي په تعديل كه چرته دا صادره شوې

وه ښكاره او د هغه چا نه چې ددې په اسبابو باندې خبر وي او

كه د تعديل نه خالي وي نو بيا به مجمله جرح مقبوله وي بنا په

غوره قول باندې -

نو دلتہ خو جرح د ڊیرو علماؤ نہ نقل ده نو په دې وجه دا به مقبوله وي او مقدم به وي -

دویمه وجه د ضعف ددې داده چې په یزید باندې اختلاط راغله وو حکم په مکہ کبني چې ده دا حدیث بیانولو نو داسې وو:

سُفْيَانُ ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : « رَأَيْتُ

(۱) نزہة النظر في توضیح نخبه الفكر في مصطلح أهل الأثر ۲۷۹

رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ يَدَيْهِ «

بیا سفیان بن عیینہ (رحمہ اللہ) فرمائی:

ثُمَّ قَدِمْتُ الْكُوفَةَ فَلَقِيْتُ يَزِيدَ فَسَمِعْتُهُ يُحَدِّثُ بِهَا وَزَادَ فِيهِ : « ثُمَّ لَا يَعُودُ ، فَظَنَنْتُ أَنَّهُمْ لَقَنُوهُ » (۱)

ترجمہ) بیا زہ کوفی تہ لارم نو د یزید سرہ ملاؤ شوم نو ما د هغه نہ ہم دا حدیث واوریدلو نو دا لفظ ئی پکبني زیات کړے وو

(ثُمَّ لَا يَعُودُ) نو زما گمان راغے چي دي کوفي والاؤ ده ته تلقين ورکړے دے (يعنى دي کوفي والاؤ ده ته دا غلط لفظ خودلے وو)

امام بخاري (رحمه الله) فرمائي :

وَكذلك رَوَى الحُقَاطُ مَنْ سَمِعَ مِنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ قَدِيمًا
مِنْهُمْ الثَّوْرِيُّ , وَشُعْبَةُ , وَزُهَيْرٌ لَيْسَ فِيهِ : ثُمَّ لَمْ يَعُدْ (٢)

(١) المسند للشافعي ١٧٦١ قرّة العينين برفع اليدين في الصلاة رقم ٣٣

(٢) قرّة العينين برفع اليدين في الصلاة رقم ٣٣

(ترجمه) همدارنگه حُقَاطُ (يعنى حافظانو د احاديثو) دا حديث د يزيد نه مخکښي چي او رېدلے وو نو بعض د هغوي نه امام ثوري , شُعْبَةُ , زُهَيْرٌ (رحمهم الله) دي نو ددوي په روايت کښي
ثُمَّ لَمْ يَعُدْ نشته -

امام ابن حجر (رحمه الله) يوه اصولي قاعده ذکرکړېده هغه داده

(والأصل أن ما كان في الخبر فهو منه حتى يقوم دليل على خلافه) (١)

(ترجمه) قانون دا دے کوم لفظ چي په حديث کسبي ذکر وي نو هغه به د حديث حصه شمارلے کيږي تردې چي ددې په خلاف دليل موجود شي -

نو دلته به هله د (ثُمَّ لَمْ يَعُدْ) لفظ د حديث نه شمارلے شي چي خلاف ئي نوې موجود ، نو دلته خو خلاف موجود دے هغه دادے چي امام ثوري ، شُعْبَةُ ، زهير (رحمهم الله) دا حديث نقل کوي نو (ثُمَّ لَمْ يَعُدْ) نه ذکر کوي او چي يزيد ئي نقل کوي نو (ثُمَّ لَمْ يَعُدْ) لفظ ذکر کوي نو دا دليل شو چي (ثُمَّ لَمْ يَعُدْ)

(١) [فتح الباري - ابن حجر] كِتَابُ الْأَذَانِ (قوله باب الأذان مثنى) ١٨٢٢

د حديث حصه نه ده - امام دارقطني (رحمه الله) د علي بن عاصم (رحمه الله) قول نقل کړے دے فرمائي :

فَقَدِمْتُ الْكُوفَةَ فَلَقِيْتُ يَزِيدَ بْنَ أَبِي زِيَادٍ فَحَدَّثَنِي بِهِ
وَلَيْسَ فِيهِ ثُمَّ لَا يَعُودُ فَقُلْتُ لَهُ إِنَّ ابْنَ أَبِي لَيْلَى حَدَّثَنِي
عَنْكَ وَفِيهِ ثُمَّ لَا يَعُودُ قَالَ لَا أَحْفَظُ هَذَا . (١)

(ترجمه) (علي بن عاصم فرمائي) زه کوفي ته لارم د یزید سره ملاؤ شوم نو هغه راته همدا حدیث بیان کړلو (ثُمَّ لَا يَعُودُ) لفظ ئی پکښې اونه وئیلو نو ماورته اووئیل ابن ابی لیلی چې ستانه دا حدیث ماته بیان کړو نو په هغې کښې خو (ثُمَّ لَا يَعُودُ) لفظ وو، نو یزید او فرمائل: داسې ما ندے یاد کړے - امام بیهقی (رحمه الله) د امام الاوزاعي او سفیان الثوري مناظره په رفع الیدین باره کښې نقل کړېده په روایت د سفیان بن عیینه دا فرمائي:

(١) أخرجه الدارقطني في سننه "٢٩٤/١": كتاب الصلاة: باب ذكر التكبير ورفع الیدین عند الافتتاح والركوع والرفع منه، حدیث "٢٤".

اجْتَمَعَ الْأَوْزَاعِيُّ وَالثَّوْرِيُّ بِمَنَى ، فَقَالَ الْأَوْزَاعِيُّ لِلثَّوْرِيِّ " لِمَ لَا تَرْفَعُ يَدَيْكَ فِي خَفْضِ الرُّكُوعِ وَرَفْعِهِ ؟ " فَقَالَ الثَّوْرِيُّ ثنا يَزِيدُ بْنُ أَبِي زِيَادٍ ، فَقَالَ الْأَوْزَاعِيُّ " أَرَوِي لَكَ عَنِ الزُّهْرِيِّ ، عَنْ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ وَتُعَارِضُنِي بِيَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، وَيَزِيدُ رَجُلٌ ضَعِيفٌ
 الْحَدِيثِ وَحَدِيثُهُ مُخَالِفٌ لِلسُّنَّةِ " قَالَ : فَاحْمَارَ وَجْهُ سَفِيَانِ
 الثَّوْرِيِّ ، فَقَالَ الْأَوْزَاعِيُّ : " كَأَنَّكَ كَرِهْتَ مَا قُلْتُ " قَالَ
 الثَّوْرِيُّ : نَعَمْ قَالَ الْأَوْزَاعِيُّ : " قُمْ بِنَا إِلَى الْمَقَامِ نَلْتَعِنُ
 أَيَّنَا عَلَى الْحَقِّ " قَالَ : فَتَبَسَّمَ الثَّوْرِيُّ لَمَّا رَأَى
 الْأَوْزَاعِيَّ قَدْ احْتَدَّ (١)

حاصل ددی دادے چہ امام الاوزاعي او ثوري
 (رحمہما اللہ) پہ منی کنبی مناظرہ شوہ امام اوزاعي ورته
 اوفرمائل : تہ ولی رفع الیدین نہ کوی پہ وخت د رکوع کنبی او
 د رکوع نہ برہ کیدو کنبی ؟

(١) السنن الکبری للبیہقی (٢٥٣٩)

نو ثوري اوفرمائل : مونبر تہ یزید حدیث بیان کرے دے ، امام
 اوزاعي ورته اوفرمائل : زہ تاتہ د امام زھری نہ روایت کوم او
 ہغہ د سالم نہ او ہغہ د ابن عمر (رضی اللہ عنہما) نہ او ہغہ د
 نبی (علیہ السلام) نہ نقل کوی ، او تہ ما سرہ معارضہ پہ یزید

کوي او يزید خو ضعیف الحدیث راوي دے او دده حدیث د سنت خلاف دے ، دا فرمائی : د سفیان الثوري مخ سور شو (د غوصي د وجي نه) نو امام اوزاعي ورته اوفرمائل : لکه چي دا زما خبره دي بده او گنرله ؟ نو ثوري ورته اوفرمائل : آو . نو امام اوزاعي ورته اوفرمائل : پاخه چي لاړ شو مقام ابراهيم ته او هلته په يو بل باندي لعنت او وايو (يعني مباحله او کړو) چي کوم يو په مونږ کبسي په حقه دے نو سفیان الثوري او خندل کله چي ئي هغه اوليدلو چي غوصه شو -

ددې مخکبسي بحث نه معلومه شوه چي دا کوم حدیث چي براء (رضي الله عنه) ته منسوب دے نو دا صحيح نه دے -
زه دي اهل بدعو ته وایم چي تاسو د براء (رضي الله عنه) په صحيح احاديثو عمل ولي نه کوي چي دا ضعیف حدیث مو

راتينگ کړے دے ، خو خير دے دا ستاسو عادت دے چي صحيح دين پربردي او په باطل پسي روانبري -
{ ايا مقلدين د براء (رضي الله عنه) ټول روايات مني خه ؟ }

ددې يو څو مثالو نه چې اهل بدعو د براء (رضي الله عنه) د صحيح احايثو نه خلاف كړې دے .

{ براء (رضي الله عنه) او مقلدين }

۱- براء (رضي الله عنه) د استسقاء مونځ په جمع سره كړې وو او

قرائت ئي پكښې په جهر كړې وو - (۱)

او اهل بدع دا نه مني دوى وا ئي صرف استغفار به وا ئي -

۲- د براء (رضي الله عنه) په حديث كښې دي چې صفونو كښې

به جوخت او دريري په مينځ كښې به فاصله نه پريريدي -

اهل بدع پدې حديث باندي عمل نه كوي او په صفونو كښې

جدا جدا ولاړوي - (۲)

ايا دا مذهبي تعصب نه دے د صحيح احاديثو سره څه ؟ -

۳- د براء (رضي الله عنه) په حديث كښې دي چې د گډو بيزو په

(۱) الجمع بين الصحيحين البخاري ومسلم ۷۸۳

(۲) المستدرک على الصحيحين ۷۸۶ السنن الكبرى ۵۱۸۴

ځايونو كښې مونځ كيږي -

او اهل بدع دا مسئله څومره بده گنږي چې ورته بيان كړې شي

نوسم اور پرې بل شي - (۱)

نور هم ڊير مثالونه دي چي اهل بدعو د براء (رضي الله عنه) د صحيح احاديثو نه خلاف ڪرے دے نو دوي څرنگه دا وائي چي زمونڊ پارہ د براء (رضي الله عنه) حديث دليل دے او هغه هم ضعيف دے صحيح حديث ئي نه مني او منگرتو پسي وريسي دي -

دا دليل موهم اهون من بيت العنكبوت دے -

۸ - شبهه : اهل بدع وائي زمونڊ سره يو بل منگرت روايت دے -
چي هيخ قسم ثبوت ئي نشته هغه دادے -

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ « أَنَّهُ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي التَّكْبِيرَةِ الْأُولَى مِنَ الصَّلَاةِ ثُمَّ لَا يَرْفَعُ فِي شَيْءٍ مِنْهَا » (۲)
(ترجمه) علي (رضي الله عنه) به په اول تكبير كني رفع اليدين

(۱) اخرجه أحمد ۴/۲۸۸ (۱۸۷۳۷) ۴/۳۰۳ (۱۸۹۰۷)

(۲) السنن الكبرى للبيهقي (المتوفى: ۴۵۸هـ) ۱۲/۱۱۴

ڪول بيا به ئي نه ڪول په نور مانڃه ڪنبي -

داروايت باطل دے لکه امام ابن قيم (رحمه الله) فرمائي دي (۱)

حُكْمُهُ إِمَامُ أَهْلِ الْحَدِيثِ وَالسُّنَنِ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْبُخَارِيُّ (رَحِمَهُ اللَّهُ) فَرَمَائِي :

وَلَمْ يَثْبُتْ عَنْ أَحَدٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (۲)

(ترجمہ) عدم رفع الیدین د رسول اللہ (صلی اللہ علیہ وسلم) د ہیخ یو کس د صحابو نہ نہ دی ثابت - ابن ملقن (رحمہ اللہ) فرمائی :

أَثْرُ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ضَعِيفٌ لَا يَصِحُّ عَنْهُ ، وَمِمَّنْ ضَعَفَهُ الْبُخَارِيُّ ثُمَّ رُوِيَ تَضْعِيفُهُ عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ ، (ترجمہ) د علی (رضی اللہ عنہ) دا روایت ضعیف دے د ہغہ نہ دا صحیح ندے ثابت . بعض د ہغہ علماؤ نہ چہ دیتہ ئی ضعیف وئی ہغہ امام بخاری (رحمہ اللہ) دے بیا ددی ضعف د سفیان

(۱) (رفع الیدین فی الصلاة ۸۳)

(۲) قرة العینین برفع الیدین فی الصلاة [ص: ۵۵]

ثوري (رحمہ اللہ) نہ ہم نقل کرے شوے دے -

بیا ابن ملقن (رحمه الله) د امام شافعی (رحمه الله) نه نقل کړي دي ده فرمائي دي :

وَلَا يَثْبُتُ عَنْ عَلِيٍّ وَابْنِ مَسْعُودٍ - يَعْنِي : مَا رُوِيَ عَنْهُمَا
« أَنَّهُمَا كَانَا لَا يَرْفَعَانِ أَيْدِيَهُمَا فِي غَيْرِ تَكْبِيرَةِ الْإِفْتِيحِ » (۱)
(ترجمه) د علي او ابن مسعود (رضي الله عنهما) نه عدم رفع
اليدين نه دي ثابت - يعنى دا ترېنه ندي ثابت چې دغه دواړو به
بغير د تكبير تحريمه نه رفع اليدين نه كول -

بل طرفته د علي (رضي الله عنه) نه په صحيح سند سره حديث
نقل دے چې رسول الله (صلى الله عليه وسلم) رفع اليدين کړي
دي هغه روايت دادے ،

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ، قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ « إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ كَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى
يَكُونَا حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ ، وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ ،
وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ ، وَإِذَا قَامَ مِنْ

(۱) البدر المنير ۱۳۱/۱۹۹۹

السَّجْدَتَيْنِ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ » (۱)

حاصل دادے چي رسول الله صلى الله عليه وسلم) به په دري
خايو نو کښي رفع الیدین کول ۱ رکوع ته چي به ښکته کیدلو
۲ د رکوع نه چي به اوچتیدلو ۳ د اولي قاعدې نه چي به
پاڅیدلو -

ددې حدیث نه معلومه شوه چي علي (رضي الله عنه) نه رفع
الیدین ثابت دي -

افسوس دادے چي مقلدین د صحیح احادیثونه انحراف کوي او
ضعیفو پسي ورپسي کيږي -

(تقلیدي مجبوري او د خواهش پيروي)

د اهل بدعو خبائث لږشان رانکاره کوو چي پته اولږيږي چي
دوئ د دین طلب گار نه دي بلکښي د خپل خواهش طلب کوي
يو شو مثالونه ددې د پاره ذکر کوو چي دوئ د
علي (رضي الله عنه) د صحیح احادیثو خلاف کوي او ضعیف
منکرت روایتونه پیش پیش کوي ساده خلق پرې دوکه کوي -

{ علي (رضي الله عنه) او مقلدين }

١ - علي (رضي الله عنه) به رفع اليدين كول - لکه هغه مخکنبي صحیح حدیث نه معلوم شو -

او اهل بدع د رفع اليدين كول خو لا لري خبره ده چي مني ئي هم نه -

٢ - د علي (رضي الله عنه) عقیده داوه چي په دين کنبی رأيي او باطل قیاسونه (لکه د اصحاب الرأي) چلول جائز ندي - (١)

او اهل بدع په دين کنبی قیاسونه او رأيي گانې چلوي په فقه حنفي کنبی ددي ډير مثالونه موجود دي ددي باطل قیاسونو د وجې نه ئي ابو هريره (رضي الله عنه) ته غير فقيه وئيله دے لکه حسامي او نور الانوار وغيره کتابونو کنبی دا قسم خبرې موجود دي - اوگوره جبل الحديد د ابو زاهد حفظه الله -

٣ - د علي (رضي الله عنه) مذهب دا وو چي هغه ماشوم چي طعام ئي نوي خوړلے متيازې په چا اوکړي نو صرف رش (يعنی

(١) أخرجه أبو داود "٤٢/١": كتاب الطهارة: باب كيف المسح، حديث "١٦٦"، والبيهقي في "معرفة السنن والآثار" "٣٥٢/١": كتاب الطهارة: باب كيف المسح على الخفين، حديث "٤٤٤".

چرڪاؤ) به ورته ڪولے شي او د جينئ متيازي به وينخلے شي - (۱)

اهل بدعو د علي (رضي الله عنه) ددي حديث خلاف ڪرے دے اوواي چي د دواړو هغه به وينخلے شي - عبارت ئي داسي دے « إِنَّمَا يُغَسَّلُ الثَّوْبُ مِنْ خَمْسٍ مِنَ الْبَوْلِ وَالْغَائِطِ وَالْمَنِيِّ وَالْدَّمِ وَالْقَيْءِ » (۲)

(ترجمه) جامه به د پنځو شيانو د وجي نه وينخلے شي ۱ تشي متيازي ۲ ڊڪي متيازي ۳ مني ۴ وينه ۵ ولتي - ايا دا صريح خلاف د علي (رضي الله عنه) د حديث نه ندے څه ؟

۴ - د علي (رضي الله عنه) روايت دے چي حلاله ڪول حرامه ده (حلاله دپته وائي چي يو سرے بنڄي ته دري طلاق په يو ځائي ورکري او بيا ددي د پاره بل سرے راوي د يوې شپي د پاره او

(۱) رواه الترمذي رقم (۶۱۰) في الصلاة، باب ما ذكر في نضح بول الغلام الرضيع، وأبو داود رقم (۳۷۷) و (۳۷۸) في الطهارة، باب بول الصبي يصيب الثوب، وإسناده صحيح.

(۲) البنایة شرح الهدایة ۱۷۱/۱

هغه ته ئي په نكاح كړي د يوې شپې د پاره (۱)
 او د اهل بدعو په نزد دا بلکل جائز ده د مزید وضاحت د پاره
 زمونږ كتاب په نوم د (فقه حنفي بمقابل حديث نبوي (عليه
 السلام) مطالعه كول پكار دي -

دا مونږ صرف د مشت نمونه خروار په درجه كښي يو خو مثالو
 نه ذكر كړل گنې ددې ډير مثالونه دي او مونږ ددې د پاره ذكر
 كړل چې ددوئ (مقلدينو) دروغ ښكاره شي چې ايا رشتيا د دوئ
 د سنتو سره مينه ده او كه په دروغو؟

نو پته اولگيدله چې دا د دروغو مينه ده -

۹ - شبهه : دوئ وايي ابن عمر (رضي الله عنهما) رفع اليدين ندي
 كړي -

عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ : « مَا رَأَيْتُ ابْنَ عَمْرٍو رَافِعًا يَدَيْهِ فِي شَيْءٍ مِنْ
 الصَّلَاةِ إِلَّا فِي التَّكْبِيرَةِ الْأُولَى ». رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ . عَنْ مُجَاهِدٍ

(۱) رواه الترمذي رقم (۱۱۱۹) و (۱۱۲۰) في النكاح، باب ما جاء في المحلل والمحلل له،
 وأبو داود رقم (۲۰۷۶) و (۲۰۷۷) في النكاح، باب في التحليل، والنسائي ۶ / ۱۴۹ في
 الطلاق، باب إحلال المطلقة ثلاثاً وما فيه من التغليظ، وهو حديث صحيح.

قَالَ : « مَا رَأَيْتُ ابْنَ عُمَرَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِلَّا فِي أَوَّلِ مَا يَفْتَتِحُ الصَّلَاةَ » (۱)

(ترجمه) حاصل دادے چي امام مجاهد (رحمه الله) فرمائي : چي ما ابن عمر (رضي الله عنه) ندے ليدلے چي رفع اليدين ئي كړي مگر په تكبير تحريمه كښي -

{ ايا رشتيا ابن عمر (رضي الله عنهما) به رفع اليدين نه

{كول

۱- الجواب : امام بيهقي او امام حاكم (رحمهما الله) فرمائي :
إِنَّهُ بَاطِلٌ مَوْضُوعٌ ، لَا يَجُوزُ أَنْ يَذَكَرَ إِلَّا عَلَى سَبِيلِ التَّعَجُّبِ
وَالْقَدْحِ فِيهِ ، وَقَدْ رَوَيْنَا بِالْأَسَانِيدِ الْبَاهِرَةِ عَنِ مَالِكٍ
بِخِلَافِ هَذَا . (۲)

حاصل دادے چي دا روايت باطل دے ددې ذکر كول جائز نه دي مگر په طريقي د تعجب سره او پدې باندي د عيب لگولو سره او مونږ په قوي سندونو سره د امام مالك نه ددې خلاف نقل

(۱) معرفة السنن والآثار ۳۳۰۹

(۲) البدر المنير ۱۳/۱۹۵

کړے دے (یعنی د رفع الیدین والا حدیث)
امام المحدثین محمد بن إسماعیل البخاری (رحمه الله) ددې په
جواب کښې فرمائي:

وَالَّذِي قَالَ أَبُو بَكْرٍ بِنُ عَيَّاشٍ ، عَنْ حُصَيْنٍ ، عَنْ مُجَاهِدٍ ،
عَنِ ابْنِ عُمَرَ فِي ذَلِكَ قَدْ خُولِفَ فِيهِ عَنْ مُجَاهِدٍ . (۱)

(ترجمه) کوم روایت چې ابو بکر بن عیاش حصین نه هغه د
مجاهد نه هغه د ابن عمر (رضي الله عنهما) نه نقل کړې نو
پدېکښې د امام مجاهد (رحمه الله) نه خلاف کړې شوي دے -
مقصد دادے چې امام مجاهد (رحمه الله) به رفع الیدین کول او
پرې قائل وو-

امام بخاری (رحمه الله) فرمائي: "

قَالَ يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ حَدِيثُ أَبِي بَكْرٍ عَنْ حُصَيْنٍ إِنَّمَا هُوَ
تَوَهُّمٌ مِنْهُ لَا أَصْلَ لَهُ (۲)

(ترجمه) يحيى بن معين (رحمه الله) فرمائي: حدیث د ابوبکر

(۱) قرة العينين برفع الیدین في الصلاة ۱۱۷

(۲) قرة العينين برفع الیدین في الصلاة ۱۱۷

چي هغه روايت د حصين نه کوي نو يقينا دا د ده د طرف نه وهم
دے هيڅ قسم اصل ورله نشته -

امام اهل السنة احمد بن حنبل (رحمه الله) فرمائي :

كل حديث لا يعرفه يَحْيَى بن معين فليس هو بحدِيث .

وقال ابن طلحة : فليس هو بثابت . (١)

(ترجمه) هر حديث چي يحيى بن معين ئي نه پيژني نو هغه حديث
نه وي ابن طلحه وائي : هغه بيا ثابت نه وي -

امام ابن هانئ (رحمه الله) فرمائي :

وسئل (يعني أبا عبد الله أحمد بن حنبل) عن حديث

مجاهد : ما رأيت ابن عمر يرفع يديه إلا حين يفتح

الصلاة ؟ قال : هذا خطأ ، نافع وسالم أعرف بحدِيث ابن

عمر ، وإن كان مجاهد أقدم ، فنافع أعلم منه . (٢)

حاصل ددے چي د امام احمد (رحمه الله) نه ددې حديث په باره

(١) تاريخ بغداد، للخطيب البغدادي ١١٤١ ١١٨٥

(٢) موسوعة أقوال أحمد بن حنبل في الجرح والتعديل لسيد أبو المعاطي النوري (المتوفى

کنبی تپوس اوکړے شو؟ نو هغه په جواب کنبی اووئیل : دا حدیث خطاء دے (حُکّه) نافع او سالم ډیر بنه پوهه دي په حدیث د ابن عمر (رضي الله عنه) باندې اگر که مجاهد مخکنبی دے خو نافع ډیر پوهه دے د مجاهد نه -

بیا وایي :

وسئل عن حدیث ابن عمر في الرفع ؟ قال : رواه أبو بكر بن عیاش ، عن حصین ، عن مجاهد ، عن ابن عمر ، وهو باطل .

(ترجمه) ددې حدیث د عدم رفع الیدین په باره کنبی هم د امام احمد (رحمه الله) نه تپوس اوکړے شو؟ نو هغه اووئیل : کوم حدیث چې ابو بکر د حصین نه او هغه د مجاهد نه او هغه د ابن عمر (رضي الله عنهما) نه نقل کړے نو هغه باطل دے -

وقد روى عن ابن عمر ، عن النبي صلى الله عليه وسلم خلاف ذلك . (١)

(١) موسوعة أقوال أحمد بن حنبل في الجرح والتعديل ٤٠٥٨- [بدائع الفوائد - ابن القيم الجوزية] هل يجوز للجماعة أن يقوموا قبل رؤية الإمام

(ترجمه) ابن عمر (رضي الله عنه) چي کوم روايت د نبي (عليه السلام) نه نقل کرے دے نو هغه ددي روايت نه خلاف دے (يعنى د رفع اليدين روايت صحيح ثابت دے)

٢ - جواب : د مخکنبي دريمي شهبې په جواب کنبې چي کوم قواعد ذکر شوي نو هغه دلته هم مراد دي حُکّه چي دلته پدې روايت کنبې نفې د رفع اليدين ده او په احاديثو کنبې اثبات دے او دا قواعد مخکنبي مفصل ذکر شوي دي چي اثبات مخکنبي وي په نفې باندي -

٣ - جواب : امام بخاري (رحمه الله) فرمائي :

وَيُرَوَّى عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَيَّاشٍ , عَنْ حُصَيْنٍ , عَنْ مُجَاهِدٍ أَنَّهُ لَمْ يَرَ ابْنَ عُمَرَ رَفَعَ يَدَيْهِ إِلَّا فِي التَّكْبِيرَةِ الْأُولَى .

وَرَوَى عَنْهُ أَهْلُ العِلْمِ أَنَّهُ لَمْ يَحْفَظْ مِنْ ابْنِ عُمَرَ إِلَّا أَنْ
يَكُونَ ابْنُ عُمَرَ سَهَا كَبَعُضَ مَا يَسْهُو الرَّجُلُ فِي الصَّلَاةِ فِي
الشَّيْءِ بَعْدَ الشَّيْءِ كَمَا أَنَّ عُمَرَ نَسِيَ القِرَاءَةَ فِي الصَّلَاةِ ،
وَكَمَا أَنَّ أَصْحَابَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رُبَّمَا يَسْهُونَ

فِي الصَّلَاةِ فَيَسْلُمُونَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ ، وَالثَّلَاثِ أَلَا تَرَى أَنَّ ابْنَ
عُمَرَ كَانَ يَرْمِي مَنْ لَا يَرْفَعُ يَدَيْهِ بِالْحَصَى فَكَيْفَ يَتْرُكُ ابْنَ
عُمَرَ شَيْئًا يَأْمُرُ بِهِ غَيْرَهُ ، وَقَدْ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ فَعَلَّهُ ؟ . (١)

حاصل دادے چي د ابوبڪر بن عياش نه كوم روايت نقل دے
نو علماؤ دده نه نقل ڪرے دے چي دا روايت د ابن عمر (رضي
الله عنهما) نه محفوظ ندے (بالفرض كه محفوظ وي نو بيا) ابن
عمر (رضي الله عنهما) دلته سهوه شوېدے لکه خرنګه چي يو
سرے سهوه ڪيري په مانځه ڪنبي لکه د ابن عمر (رضي الله
عنهما) نه قرائت په مانځه ڪنبي هير شوه وو او لکه خرنګه

چې صحابه به په مونځ کښې سهوه کيدل په دوه ؤ رکعتونو کښې به ئې (په سهوه سره) سلام او گرځه وو او کله په درې رکعاته کښې ايا ته نه گورې چا به چې رفع اليدين نه کول نو ابن عمر (رضي الله عنهما) به په کانو وښتلو نو څرنگه داسې شے پرېږدي چې بل ته پرې امر کوي او په تحقيق سره ده

(١) قرۃ العينين برفع اليدين في الصلاة [ص: ١٨]

(ابن عمر رضي الله عنه) نبي (عليه السلام) ليدلې وو چې رفع اليدين به ئې کول -

د امام بخاري (رحمه الله) ددې تحقيق نه معلومه شوه چې د ابن عمر (رضي الله عنهما) عادت رفع اليدين کول وو - لکه پدې باندې دا روستو احاديث دليل دي کوم چې په دريم جواب کښې راروان دي -

٤ - جواب : دا مخکښې روايت ځکه باطل دے چې د ابن عمر (رضي الله عنهما) نه رفع اليدين په صحيح احاديثو کښې ثابت دي -

١ - حديث :

عَنْ نَافِعٍ ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ ، : أَنَّهُ كَبَّرَ ، وَرَفَعَ يَدَيْهِ ، وَإِذَا رَكَعَ رَفَعَ يَدَيْهِ ، وَإِذَا قَالَ : سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ رَفَعَ يَدَيْهِ ، وَيَرْفَعُ ذَلِكَ ابْنُ عُمَرَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " (١)

(ترجمہ) نافع (رحمہ اللہ) فرمائی : ابن عمر (رضی اللہ عنہما) چي اللہ اکبر (پہ تکبير تحریمہ) کنبی اووئیل نورفع الیدین بہ ئی

(١) قرۃ العینین برفع الیدین فی الصلاۃ ٤٠١ |

اوکړل ، بیا چي بہ رکوع تہ تللو نوہم رفع الیدین بہ ئی اوکړل بیا چي بہ ئی : (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ) اووئیلہ نوہم رفع الیدین بہ ئی اوکړل او ابن عمر (رضی اللہ عنہما) دا حدیث نبی (علیہ السلام) تہ مرفوع کړو (یعنی نبی علیہ السلام تہ ئی اورسوو چي ہغہ ہم دا سې کړي دي -

ددې حدیث نہ معلومہ شوہ چي د ابن عمر (رضی اللہ عنہ) عمل رفع الیدین کول وو -

٢ - حدیث د أَبِي الزُّبَيْرِ (رحمہ اللہ عنہ) دے دا فرمائی :

« رَأَيْتُ ابْنَ عُمَرَ حِينَ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى تُحَاذِيَ أُذُنَيْهِ , وَحِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ وَاسْتَوَى قَائِمًا فَعَلَّ مِثْلَ ذَلِكَ » (١)

ددي حديث حاصل هم دادے چي ابن عمر (رضي الله عنهما) په دي دري خايونو کني رفع اليدين کول -

٣ - حديث د نافع (رحمه الله) دے دا فرمائي :

أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ إِذَا اسْتَقْبَلَ الصَّلَاةَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ ,

(١) قرة العينين برفع اليدين في الصلاة رقم الحديث ٤٩ -

وَإِذَا رَكَعَ , وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ , وَإِذَا قَامَ مِنْ السَّجْدَتَيْنِ كَبَّرَ , وَرَفَعَ يَدَيْهِ " (١)

ددي حديث حاصل هم دا دے چي ابن عمر (رضي الله عنهما) په خلورو خا يونو کني رفع اليدين اوکړل ١ تکبير تحریمه کني ٢ رکوع ته بنکته کيدو وخت کني ٣ رکوع نه بره کيدو وخت کني ٤ اولي قاعدي نه بره کيدو په وخت کني - (دریم رکعت ته)

٤ - حديث -

نَافِعٌ ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
« كَانَ إِذَا كَبَّرَ رَفَعَ يَدَيْهِ ، وَإِذَا رَكَعَ ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ
الرُّكُوعِ » (٢)

ددې حديث حاصل هم دادے چې په دې درې ځايونو كښې
رفع الیدین کول ابن عمر (رضي الله عنهما) د نبي (عليه السلام
نه نقل کړي دي چې هغه به کول -

(١) قرة العينين برفع الیدین في الصلاة رقم الحديث ١٥٠

(٢) قرة العينين برفع الیدین في الصلاة رقم الحديث ١٥١

٥ - حديث -

نَافِعٌ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ « كَانَ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ يَدَيْهِ
حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ » (١)
ددې حديث حاصل هم دادے چې ابن عمر (رضي الله عنهما)
به رفع الیدین کول -

٦ - حديث :

لَيْثُ (رَحِمَهُ اللَّهُ) نَقَلَ كَوِي :

ابنِ عُمَرَ ، وَسَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ ، وَطَاوُسٍ وَأَصْحَابِهِ « أَنَّهُمْ كَانُوا
يَرْفَعُونَ أَيْدِيَهُمْ إِذَا رَكَعُوا » (٢)

(ترجمہ) ابن عمر (رضی اللہ عنہما) او سعید بن جبیر (رحمہ اللہ
(او طاوس (رحمہ اللہ) او ددہ ملگرو : دے ٲولو بہ د رکوع ٲہ
وخت کنبی رفع الیدین کول -

امام بخاری (رحمہ اللہ) فرمائی :

وَهُؤُلَاءِ أَهْلُ مَكَّةَ وَأَهْلُ الْمَدِينَةِ وَأَهْلُ الْيَمَنِ وَأَهْلُ الْعِرَاقِ وَ

(١) قرۃ العینین برفع الیدین فی الصلاۃ رقم الحدیث ١٥٧

(٢) قرۃ العینین برفع الیدین فی الصلاۃ ٦٢ ص ١

قَدْ تَوَاطَّأُوا عَلَى رَفْعِ الْأَيْدِي (١)

(ترجمہ) د مکی او مدینی او یمن او عراق والاء ٲولو د رفع الیدین
ٲہ کولو بانڈے اتفاق دے -

د امام بخاری (رحمہ اللہ) ددے قول نہ معلومہ شوہ چے رفع
الیدین د ٲولو صحابو او تابعینو اتفاق مسئلہ وہ - نو خرنگہ بہ
ابن عمر (رضی اللہ عنہما) نہ کول ؟

٧ - حدیث -

مَالِكٌ ، عَنْ نَافِعٍ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ إِذَا افْتَتَحَ
الصَّلَاةَ رَفَعَ يَدَيْهِ ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرَّكُوعِ (٢)

دا حدیث د امام مالک (رحمہ اللہ) پہ روایت دے ددی حاصل ہم
دادے چي د ابن عمر (رضي الله عنهما) عمل دا وو چي رفع
اليدين به ئي كول -

(١) قرة العينين برفع اليدين في الصلاة رقم ١٦٧

(٢) قرة العينين برفع اليدين في الصلاة ٥٣ موطأ الإمام مالك ٢١٠ أخرجه أبو مصعب
الزهري، ٢١٠ في النداء والصلاة؛ والحدثاني، ٨٠ في الصلاة؛ والشيباني، ١٠٠ في الصلاة؛
والشافعي، ١٠٢٨؛ وأبو داود، ٧٤٢ في استفتاح الصلاة عن طريق القعني، كلهم عن مالك
به.

٨ - حديث -

عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ أَنَّهُ " كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ ، وَإِذَا أَرَادَ أَنْ
يَرْكَعَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ ، وَإِذَا قَامَ مِنَ الرَّكْعَتَيْنِ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي
ذَلِكَ كُلِّهِ وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَفْعَلُهُ (١)

حاصل دادے چي ابن عمر (رضي الله عنهما) به دا سې رفع
اليدين كول لکه خرنکه چي نبي (عليه السلام) كول -
امام بخاري (رحمه الله) فرمائي :

«وَالْمَحْفُوظُ مَا رَوَى عُبَيْدُ اللَّهِ وَأَيُّوبُ , وَمَالِكٌ وَأَبْنُ جُرَيْجٍ
وَاللَيْثُ وَعِدَّةٌ مِنْ أَهْلِ الْحِجَازِ وَأَهْلِ الْعِرَاقِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ
ابْنِ عُمَرَ» فِي رَفْعِ الْأَيْدِي عِنْدَ الرُّكُوعِ , وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ
الرُّكُوعِ (٢)

حاصل دا دے چي كوم روايات د ابن عمر (رضي الله عنهما) نه
دي مذکورہ علماؤ د رفع اليدين په باره کسبي نقل کړي دي نو

(١) قرۃ العينين برفع اليدين في الصلاة رقم ٧٦

(٢) قرۃ العينين برفع اليدين في الصلاة [ص:٥٩]

هغه محفوظ دي -

{ اوعدم رفع اليدين والا روايات ټول ضعيف دي }

٩ - حديث -

عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ قَالَ : رَأَيْتُ ابْنَ عُمَرَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي الرُّكُوعِ فَقُلْتُ لَهُ فِي ذَلِكَ فَقَالَ : « كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ مِنَ الرَّكَعَتَيْنِ كَبَّرَ , وَرَفَعَ يَدَيْهِ » (١)

ددې حديث حاصل هم دادے چې ابن عمر (رضي الله عنهما) به رفع اليدين كول او په دليل كنبې به ئي د نبي (عليه السلام) عمل پيش كولو -

حاصل د بحث دا شو چې د ابن عمر (رضي الله عنهما) عمل رفع اليدين كول وو او كوم روايتونه چې ددې خلاف راخي نو هغه ټول ضعيف دي -

٥ - جواب - مونږ اهل بدعو ته وايو چې دا ستاسو استدلال خو ستاسو د قواعدو نه هم خلاف دے ،

(١) قرة العينين برفع اليدين في الصلاة [ص: ٢٣]

١ ستاسو په كتابونو كنبې هم دا قاعده ده چې اثبات مقدم وي ، په نفي لكه مخكښې تير شو ،

۲ د امام مجاهد (رحمه الله) خپل عمل ددې روایت نه خلاف دے او د احنافو دا مشهور قانون دے چې کله یو راوي د خپل روایت نه خلاف عمل اوکړي او یا خلاف فتوی ورکړي نو عمل به په فتوی یا عمل د راوي وي لکه دا قاعده د اصول فقه په کتابونو کښې موجود ده -

او دلته راوي امام مجاهد (رحمه الله) دے دده نه خپله رفع الیدین کول ثابت دي لکه لاندې روایتونه ذکر کړي -

۱- قَالَ وَكَيْعٌ ، عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ صُبَيْحٍ « رَأَيْتُ مُجَاهِدًا يَرْفَعُ يَدَيْهِ » (۱)

(ترجمه) ربیع بن صبیح (رحمه الله) فرمائي: ما امام مجاهد (رحمه الله) اولیدلو چې رفع الیدین ئي په مانځه کښې کول -

۲- عبد الرحمن بن مهدي ، د ربیع نه نقل کوي دا فرمائي: « رَأَيْتُ مُجَاهِدًا يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا رَكَعَ ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ »

(۱) قرۃ العینین برفع الیدین فی الصلاة [ص: ۷۱] ۳۳۱۳ -

الرُّكُوعُ « (۱)

(ترجمه) ما امام مجاهد (رحمه الله) اوليدلو كله چي ركوع ته بنكته كيدلو او بيا چي كله د ركوع نه بره كيدلو نو رفع اليدين ئي او كړل -

۳ - جَرِيرٌ ، عَنِ لَيْثٍ ، عَنْ مُجَاهِدٍ ، أَنَّهُ : « كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ » هَذَا أَحْفَظُ عِنْدَ أَهْلِ العِلْمِ . (۲)

ليث (رحمه الله) د امام مجاهد نه نقل کوي چې امام مجاهد به په مانځه کسبې رفع الیدین کول - بیا امام بیهقي (رحمه الله) فرمائي : چې د رفع الیدین کولو والا روایت ډیر محفوظ دے د اهل علمو په نزد -

نو اوس اهل بدعو ته وئیل پکار دي چې دلته په خپلو قواعدو ولي عمل نه کوي دا خوبيا دهغه ايت کریمه مصداق دي (لَمْ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ) ولي داسې خبرې کوي چې عمل پرې نه کوي -

(۱) معرفة السنن - ۳۳۱۴

(۲) معرفة السنن والآثار ۳۳۱۴ -

{ ايا رشتيا رفع اليدين بدعت دي ؟ }

١٠- شبيهه : بله شبيهه د اهل بدعو هغه داده چي

امام مجاهد (رحمه الله) فرمائي :

صَلَّيْتُ خَلْفَ ابْنِ عُمَرَ سَنَّتَيْنِ فَلَمْ يَرْفَعْ يَدَيْهِ إِلَّا فِي
التَّكْبِيرَةِ الْأُولَى - (١)

(ترجمه) ما په ابن عمر (رضي الله عنه) پسې دوه كاله مونځ
كړې دے هغه به رفع اليدين نه كول مگر په اول تكبير كښي
(به ئي كول)

الجواب : دا روايت ضعيف دے ابن عبد الهادي (رحمه الله)
فرمائي :

هذا منكرٌ. (٢)

دا حديث منكر دے -

او منكر خود اقسامو د ضعيف نه وي نو استدلال ئي باطل شو ،
دويم دليل ددې حديث په ضعف باندې هغه دادے چي د ابن

(١) التحقيق في أحاديث الخلاف ١١ ٣٣٤

(٢) تنقيح التحقيق في أحاديث التعليق ١١١ ١١٣٧

عمر (رضي الله عنه) نه رفع الیدین په صحیح احادیثو کښې ثابت دي لکه مخکښې دا ذکر شوي دي -

دریم دا چې ابن عمر (رضي الله عنهما) خو چې به چا رفع الیدین نه کول نو هغه به ئې په کانړو ویشتل لکه دا ددې کتاب په (ص - ٤٩) کښې کتلے شی -

خلورم د اهل علمو په مینځ کښې مشهوره قاعده ده چې د صحیحینو (بخاري ، مسلم) روایت به مقدم وي په روایت د نورو کتابونو باندې لکه امام ابن حجرالعسقلاني (رحمه الله) فرمائي :

قُدِّمَ صَحِيحُ البُخَارِيِّ، ثُمَّ مُسْلِمٍ، ثُمَّ شَرْطُهُمَا . (١)

(ترجمه) د صحیح البخاري حدیث به مخکښې وي ، بیا به د مسلم ، او بیا هغه چې ددوئ په شرطونو برابر وي - بیا وائي :

وهذا أصلٌ لا يُخْرَجُ عنه إلاَّ بدليلٍ

داداسې قاعده ده چې ددپنه به وتل نه کيږي مگر په دلیل سره -

(١) نخبۃ الفکر في مصطلح أهل الأثر [مراتب الصحیح بحسب مصدره] ٧٦

پنڄم دا چي ددي روايت راوي امام مجاهد (رحمه الله) دے او د هغه نه ثبوت د رفع اليدين مخکنبي ذکر شو نو که چرته دا روايت صحيح وے نو امام مجاهد (رحمه الله) بيا ولي ددي خلاف کولو نو دا هم په دي دليل دے چي دا حديث ثابت نه دے -

۱۱ - شبهه : اهل بدع بله شبهه دا پيش کوي چي عمر (رضي الله عنه) رفع اليدين کولو ته بدعت ويئي دي لکه دا روايت پيش کوي -

عن عمر أنه قال: إن رفع اليدين في الصلاة بدعة . (۱)
(ترجمه) عمر (رضي الله عنه) فرمائي : رفع اليدين کول په مانځه کنبسي بدعت دي -

الجواب : مونږ اهل بدعو ته وا يو دا منگرت روايت (چي تاسو پرې خلق دوکه کوي) دي ستاسو مبارک شي -

{ دا په صحابه کرامو الزام دے }

امام المحدثين بخاري (رحمه الله) فرمائي :

(١) تنقيح التحقيق في أحاديث التعليق لابن عبد الهادي رقم ٦٥٣

مَنْ زَعَمَ أَنَّ رَفَعَ الْأَيْدِي بِدَعَاةٍ فَقَدْ طَعَنَ فِي أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَالسَّلَفِ ، وَمَنْ بَعَدَهُمْ ، وَأَهْلِ الْحِجَازِ ، وَأَهْلِ الْمَدِينَةِ ، وَأَهْلِ مَكَّةَ ، وَعِدَّةٍ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ ، وَأَهْلِ الشَّامِ ، وَأَهْلِ الْيَمَنِ ، وَعُلَمَاءِ أَهْلِ خُرَاسَانَ مِنْهُمْ ابْنُ الْمُبَارِكِ حَتَّى شَيْوِخَنَا عَيْسَى بْنُ مُوسَى أَبُو أَحْمَدَ ، وَكَعْبُ بْنُ سَعِيدٍ ، وَالْحَسَنُ بْنُ جَعْفَرٍ ، وَمُحَمَّدُ بْنُ سَلَامٍ وَلَوْلَا أَنَّهَا حَقٌّ مَا رَوَوْا تِلْكَ الْأَحَادِيثَ لِأَنَّهُ لَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يَقُولَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا لَمْ يَقُلْ ، وَمَا لَمْ يَفْعَلْ (١)

حاصل د عبارت دادے چي ڄوڪ رفع اليدين ته بدعت وائي نو يقينا دا د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) په ملگرو طعن لگوي او په سلفو او د هغوي نه چي کوم روستو دي او د حجاز والا او د مديني او مكي والا او گن شمير د عراق او شام او يمن

والا او علماء د خراسان چي بعض د هغوي نه عبد الله بن مبارك (رحمه الله) دے او تر دې چي زمونږ شيخان عيسى بن

(۱) قرة العينين برفع اليدين في الصلاة [ص: ۵۵]

موسى ، ابو احمد ، كعب بن سعيد ، حسن بن جعفر ، محمد بن سلام ، (په دې ټولو باندې ده طعن اولگولو) بيا امام بخاري (رحمه الله) فرمائي : كه چرته رفع اليدين حق نه وے نو دې (صحابو او علماء) به نه رانقل كوله چكه چي د هيش چا د پاره جائز نه دي چي په رسول الله (صلى الله عليه وسلم) باندې دروغ او وائي په هغه خبرو كښې چي هغه نوي كړې او په هغه كارونو كښې چي هغه نوي كړي -

دوچې ددې قول د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) نه چې فرمائي :

« مَنْ تَقَوَّلَ عَلَيَّ مَا لَمْ أَقُلْ فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ »

حاصل دا چې چا په ما باندې دروغ او وئيل نو ځانله دې په جهنم كښې ځاى تيار كړي -

بيا امام بخاري (رحمه الله) فرمائي :

وَلَمْ يَثْبُتْ عَنْ أَحَدٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ لَا يَرْفَعُ يَدَيْهِ ، وَلَيْسَ أَسَانِيدُهُ أَصَحَّ مِنْ رَفْعِ الْأَيْدِي (١)

(١) قرة العينين برفع اليدين في الصلاة [ص: ٥٥]

حاصل دا چي د هيڄ يو صحابي نه دا ثابت نه دي چي گنبي نبي (عليه السلام) رفع اليدين نه دي کړي او د رفع اليدين نه کولو احاديثو اسانيد (سندونه) د رفع اليدين کولو (د سندونو نه) څه صحيح هم نه دي (بلکښي ضعيف دي) - او اکثر پکښي موضوعي دي لکه دا قول چي منسوب دے عمر (رضي الله عنه) ته -

{ د ابن القيم (رحمه الله) تحقيق }

امام ابن القيم (رحمه الله) فرمائي : د عمر او علي (رضي الله عنهما) نه چي کوم اثر (يعني روايت) نقل دے نو هغه باطل دے (١)

اوس زه اهل بدعو ته وایم چي تاسو دا ضعيف روايت د خپل باطل مذهب د پاره پيش کوئ (او نسبت ئي عمر (رضي الله عنه)

ته کوی او حال دا دے چي هغه د داسي قسم قول (خبري) نه
بري دے) نو تاسو د هغه د صحيح احاديثو نه ولي انحراف کوي
{ عمر (رضي الله عنه) او مقلدين }

(۱) (رفع اليدين في الصلاة ۸۳)

{ د اهل بدعو د عمر (رضي الله عنه) د احاديثو نه انحراف
او اوږدېدل }

د دے يو خو مثالونه -

۱ - د عمر (رضي الله عنه) عقیده دا وه چي ايمان کسې زيادت
او کموالے راخي لکه فرمائي :

كَانَ يَأْخُذُ بِيَدِ الرَّجُلِ فَيَقُولُ قُمْ بِنَا نَزِدْ إِيمَانًا وَفِي رَوَايَةٍ
« تَعَالَوْا نَزِدْ إِيمَانًا » (۱)

(ترجمه) عمر (رضي الله عنه) به يو سرے د لاس نه اونيولو
ورته به ئي او وئيل راخه زما سره کسېنه چي ايمان زيات کړو -
او احناف وائي په ايمان کسې زيادت او نقصان نه راخي

ايا دوی د عمر (رضي الله عنه) خبره مني شه ؟ ايا احناف د عمر
(رضي الله عنه) په عقیده باندې دي شه ؟
۲ - د عمر (رضي الله عنه) عقیده دا وه چې حلاله حرامه ده
(يعني چې بنسختي له درې طلاقه په يو خائي ورکړي شي او د يوې

(۱) المصنف في الأحاديث والآثار

لأبي شيبة، ۳۰۳۶۶

السنة للخلال ۱۱۲۲: شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة ۱۷۰۰

شپې د پاره ورله د بل چا سره نکاح اوکړي شي او صبا له بيا
اول خاوند ته راواپس کړي شي)

لکه فرمائي

لَا أُوتَى بِمُحَلِّلٍ وَلَا مُحَلَّلٍ لَهُ إِلَّا رَجَمْتُهُمَا ، (۱)

(ترجمه) ماته حلاله کونکې او د چا د پاره چې حلاله کيږي

نه راوستلې کيږي مگر زه به ئې رجم کوم -

اوس د احنافو په مذهب کښې حلاله بلکل جائز ده لکه فرمائي :

(فَإِنْ طَلَّقَهَا بَعْدَ مَا وَطَّئَهَا حَلَّتْ لِلأُولَى) (۲)

(ترجمه) که يو سړي بنسختي له طلاق ورکړل وروستو د وطي کولو

نه نو د اول خاوند د پاره حلال کيږي -

مقصد دادے چي کہ يو سږي بنځه طلاقه کږه په درې طلاقو سره په يوځائي او بيائي بل سږي له د حلالې د پاره يوې شپې له ورکږه او هغې ورسره شپه تېره کږه او جماع ئي ورسره هم اوکږه

(۱) إعلام الموقعين عن رب العالمين ۴۳

(۲) هدايه [کتاب الطلاق] ۱۴۰۱۱

سحر بيا هغه اول خاوند (کوم چي طلاقه کږې وه) راغے او ځان سره ئي بوزي نو د احنافو په مذهب کښې ورله بالکل صفا حلاله ده۔

{ ايا دوى د عمر (رضي الله عنه) خبره مني ؟ }

ايا دوى (مقلدين) د عمر (رضي الله عنه) د فتوي مطابق قابل د رجم نه دي څه ؟

نور هم ډير مثالونه شته دا مونږ د مشتمل نمونه خروار په درجه کښې ذکر کړل چي پته اولگي چي ايا دا خلق د صحابو په لار روان دي او که هسي د دروغو دعوي کوي۔

{ د مقلدينو يوه باطله او دروغڅنه دعوى }

۱۲ - شبهه : بله شبهه د اهل بدعو دا ده چې د رفع الیدین نه منع راغلی ده او په دلیل کسبې حدیث د جابر بن سمره (رضی الله عنه) پیش کوي فرمائي :

خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: " مَا لِي أَرَاكُمْ رَافِعِي أَيَدِيكُمْ كَأَنَّهَا أَذْنَابُ خَيْلٍ شَمْسٍ، اسْكُنُوا

فِي الصَّلَاةِ " (۱)

(ترجمه) رسول الله (صلى الله عليه وسلم) په مونږ را وتلو او راته ئې او فرمائل : څه وجه ده مالره چې زه تاسو وينم چې اوچتونکي يئ لاسونو خپلو لره لکه د (شرير) اسونو د لکو پشان (چې هغه هميشه خوزوي) مونځ په سکون سره کوي -

اهل بدعو ددې حدیث نه استدلال کړې چې رفع الیدین په مانځه کسبې نشته -

الجواب : د اهل بدعو ددې شېهي نه زمونږ سره ډير جوابونه دي د الله تعالى په فضل او توفيق سره -

۱۔ دا حدیث د رفع الیدین پہ بارہ کنبی نہ دے بلکنبی د سلام پہ وخت کنبی وئیل شوے دے دلته اصل کنبی اهل بدعو خیانت کرے نیم حدیث ئی پیش کرے او نیم حدیث ئی پت کرے حدیث ٲول داسی دے :

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمْرَةَ قَالَ: صَلِينَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَكُنَّا إِذَا سَلَمْنَا قُلْنَا بِأَيْدِينَا: السَّلَامُ

(۱) رواه مسلم رقم (۴۳۰)

عَلَيْكُمْ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ. فَنَظَرَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ: مَا شَأْنُكُمْ تَشِيرُونَ بِأَيْدِيكُمْ كَأَنَّهَا أَذْنَابُ خَيْلِ شَمْسٍ، إِذَا سَلَّمَ أَحَدُكُمْ فَلِيَلْتَفِتَ إِلَى صَاحِبِهِ، وَلَا يُومِئُ بِيَدِهِ". (۱)

(ترجمہ) جابر بن سمرہ (رضی اللہ عنہ) فرمائی: مونبر مونخ کولو د رسول اللہ (صلی اللہ علیہ وسلم) سرہ نو مونبر چي بہ کلہ سلام گرخولو نو پہ لاسونو بہ مو اشارہ کولہ (د سلام سرہ) وئیل بہ مو (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ) نو رسول اللہ (صلی اللہ

عليه وسلم) مونږ ته اوکتل او اوئي فرمائيل : څه وجه ده تاسو لره چې اشارې په لاسونو کوي پشان د لکو د هغه اسونو چې په ځاي نه اودريږي (يعني نفرت کونکي وي) ، کله چې يو کس ستاسو نه سلام گرځوي نو خپل ملگري ته دې اوگوري (او

(۱) الجمع بين الصحيحين البخاري ومسلم
 لمحمد بن فتوح الحميدي أبو عبد الله بن أبي نصر (المتوفى: ٤٨٨هـ) ٥٢٥ رواه مسلم رقم (٤٣٠) في الصلاة، باب الأمر بالسكون في الصلاة والنهي عن الإشارة باليد ورفعها عند السلام، وأبو داود رقم (٩٩٨) و (٩٩٩) و (١٠٠٠) في الصلاة، باب في السلام، والنسائي ٣ / ٤ و ٥ في السهو، باب السلام بالأيدي في الصلاة، وباب موضع اليدين عند السلام، وباب السلام باليدين.

السَّلَامِ عَلَيْكُمْ دې اوواي) او اشاره دې په لاس نه کوي - ددې حديث نه معلومه شوه چې دلته د سلام په وخت کيښي د اشارو نه منع راغلي ده نه د رفع اليدين نه په هغه درې ځايونو کيښي ددې وجې نه امام نووي (رحمه الله) دې حديث ته داسې باب ترې دے :

باب الأمر بالسكون في الصلاة والنهي عن الإشارة باليد ورفعها عند السلام ،

(ترجمہ) باب دے پہ بیان د امر کولو پہ سکون باندي پہ مانحہ کنبی او پہ منع د اشاري نه پہ لاس سره او اوچتول د لاس پہ وخت د سلام کنبی - د امام مسلم (رحمه الله) عادت دادے چي مجمل او مفسر دواړه روايتونه يو بل سره نزدې راوړي اشاره کوي دپته چي دا تفسير دے ددي مجمل -

مقصد دادے چي امام نووي (رحمه الله) هم ددي حديث نه دا فهم کرے چي مراد د اشاري نه هغه پہ وخت د سلام کنبی ده . نو مونږ اهل بدعو ته وايو چي دا باطل استدلال دي ستاسو مبارک شي همپشه د پاره ستاسو دا قسم غير معقول او بيکاره

استدلالات وي - (خو خير دے دا تقليدي ليونتوب ددوي عادت دے)

د حديث مجموعه الفاظ لاندي (۱) حاشيه کنبی اوگوره -

(۱) جابر بن سمرة - رضي الله عنه - قال: «كُنَّا إِذَا صَلَّى نَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قُلْنَا: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ - أَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى الْجَانِبِينَ - فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: عَلَامَ تُوْمِتُونَ بِأَيْدِيكُمْ، كَأَنَّهُمَا أَذْنَابُ خَيْلِ شُمْسٍ؟ وَإِنَّمَا يَكْفِي أَحَدَكُمْ أَنْ يَضَعَ يَدَهُ عَلَى فَخْذِهِ، ثُمَّ يَسْلَمَ عَلَى أَخِيهِ مِنْ عَن يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ». أخرجه مسلم.

وفي رواية أبي داود، قال: «كنا إذا صلينا خلفَ رسول الله - صلى الله عليه وسلم-، فسَلَّم أحدنا: أشار بيده من عن يمينه، ومن عن يساره، فلما صلى قال: ما بال أحدكم يومئُ بيديه كأنها أذنانُ خيل شُمس؟ إنما يكفي - أو ألا يكفي - أحدكم أن يقول هكذا - أشار بإصبعه - يُسَلِّم على أخيه من عن يمينه ومن عن شماله» .

وفي أخرى له بمعناه، وقال «إنما يكفي أحدكم - أو أحدهم - أن يضع يده على فخذيه، ثم يُسَلِّم على أخيه من عن يمينه وشماله» . وفي أخرى له، قال: «دخل علينا رسولُ الله - صلى الله عليه وسلم- والناس رافِعُو أيديهم - قال زهير: أراه قال: في الصلاة - قال: مالي أراكم [ص:٤١٢] رافعي أيديكم، كأنها أذنان خيل شُمس؟ اسكنوا في الصلاة» هذه الرواية الآخرة قد أخرجها مسلم في جملة حديث يتضمن معنى آخر، والحديث المذكور في «الفصل الخامس» من «باب صلاة الجماعة» .

وفي رواية النسائي مثل رواية مسلم، إلا أنه قال في آخره: «أن يضع يده على فخذيه، ثم يقول: السلام عليكم، السلام عليكم» . وفي أخرى له مثل رواية مسلم، وفي أخرى «فليَلْتَفِتْ إلى صاحبه، ولا يُومئُ [بيده]» =

٢- جواب : امام بخاري (رحمه الله) فرمائي :

وَلَا يَحْتَجُّ بِمِثْلِ هَذَا مَنْ لَهُ حَظٌّ مِنَ العِلْمِ ، هَذَا مَعْرُوفٌ مَشْهُورٌ لَا اِخْتِلَافَ فِيهِ ، وَلَوْ كَانَ كَمَا ذَهَبَ إِلَيْهِ لَكَانَ رَفْعُ الأَيْدِي فِي أوَّلِ التَّكْبِيرَةِ ، وَأَيْضًا تَكْبِيرَاتُ صَلَاةِ العِيدِ مِنْهَا عَنَّا ؛ لِأَنَّهُ لَمْ يَسْتَنْ رَفْعًا دُونَ رَفْعِ (١)

(حاصل دادے چي) په داسي قسم (احاديثو) باندي هغه څوک استدلال نه کوي چا سره چي (څه نا څه) حصه د علم وي دا خو مشهوره او بنکاره خبره ده پدې کسبې هيڅ قسم اختلاف نشته، که چرته داسي وے لکه څرنګه چي دا خلق هغې طرف ته تلي دي، نو خامخوا به رفع اليدين په اول تکبير کسبې صرف وے،

همدارنگه د اختر په مانځه کسبې رفع اليدين نه به هم منع شوي وے ځکه نبي (عليه السلام) داسي استثناء نده کړې چې فلاني ځاي کسبې به رفع اليدين کوي او فلاني کسبې نه -
بيا امام بخاري (رحمه الله) فرمائي:

(۱) قرۃ العينين برفع اليدين في الصلاة ۳۱

فَلْيَحْذَرِ امْرُؤٌ أَنْ يَتَأَوَّلَ أَوْ يَتَقَوَّلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا لَمْ يَقُلْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ} (۱)

(ترجمہ) سرے دې او ويريرې ددېنه چې تاويل اوکړې (په داسې قسم احاديثو کښې) او يا دروغ په رسول الله (صلى الله عليه وسلم) باندې اووايئ الله سبحانه وتعالى فرمائي : او دې ويريرې هغه کسان چې مخالفت کوي د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) د حکم (سنت طريقي) نه (ددېنه دې اووريرې) چې او به رسيږي ده ته فتنه (دنيوي عذاب) او يا به او رسيږي دوي ته دردناک عذاب -

د امام بخاري (رحمه الله) ددې خبرې نه معلومه شوه چې څوک رفع اليدين د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) سنت نه گنږي نو هغه په رسول الله (صلى الله عليه وسلم) باندې دروغ ويونکے دے او مستحق د عذاب الهي دے -

(۱) [النور: ۶۳]

قرة العينين برفع اليدين في الصلاة ۳۲

۳- جواب : امام ابن القيم (رحمه الله) کړے دے حاصل د هغې دادے چې مونږ نه پوهيږو چې ايا ددې قسم استدلال واله ددې حديث په سبب (شان ورود) پوهيږي (چې صحابو به د سلام گرځولو په وخت کښې لاسونه اوچتول او اشارې به ئي کولې

نبی او گس طرفته نو ددپنه منع کړے شو ... او دا حدیث ورته اووئیلے شو) او که پدې باندي نه پوهیرې چې ددپنه (سلام په وخت کښې د اشارې کولو نه) منع شوېده -

(فَإِنْ كُنْتَ لَا تَدْرِي فَتَلِكْ مُصِيبَةً ... وَإِنْ كُنْتَ تَدْرِي فَالمصيبةُ أعظم) (۱)

که نه پوهیرې نو دا مصیبت دے ... او که پوهیرې نو دایا لوي مصیبت دے -

د امام ابن القیم (رحمه الله) مقصد دادے چې که په دې خبره باندي نه پوهیرې چې د سلام په وخت کښې د اشارې کولو نه منع راغلې ده خو ټیک ده خه مونږ به اووایو چې نه پوهیرې اوس چې پوهیرې او سره د پوهې نه داسې خبرې کوې نو دا خو

(۱) رفع الیدین فی الصلاة لابن القیم (رحمه الله) ۱۱۱

بیا ډیر لوي مصیبت دے او دروغ جوړول دي په رسول الله (صلی الله علیه وسلم) باندي او نبی (علیه السلام) فرمائیلي دي «مَنْ تَقَوَّلَ عَلَيَّ مَا لَمْ أَقُلْ فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ» (۱)

(ترجمه) چاچې جوړې کړې په ماباندې هغه خبرې چې ما نوي وئيلي نو دا دې ځانله په اور کښې د ناستې ځای تيار کړي -
دا بنکاره خبره ده چې اهل بدع په نبي (عليه السلام) باندې دروغ وائي ځکه چې دوى عدم رفع الیدین نبي (عليه السلام) ته منسوبوي او حال داده چې ددې نسبت نبي (عليه السلام) ته صحيح نه دے نو ددې مخکښې حديث مصداق شول -

محترم مؤمنانو د اهل بدعو هميشه د پاره دا طريقه وي چې نيم حديث د خپل باطل د پاره ذکر کوي او نيم حديث پريږدي لکه د يهودو پشان ، يهودو به بعض حصه د کتاب منله او بعض به ئې پريځودله نو الله سبحانه وتعالى ددوى بدي په قرآن کریم کښې داسې بيان کړېده

{ أَفْتُوْمُنُونَ بَعْضَ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضِ }

(۱) أخرجه البخاري ۱ / ۱۸۰ في العلم، باب إثم من كذب على النبي صلى الله عليه وسلم.

(ترجمه) ايا تاسو په بعض کتاب ايمان لرئ او په بعض کفر کوئ -

دا طریقه د اهل بدعو هم ده او ددې د مزید وضاحت د پاره
زمونږ کتاب په نو (د تقلید تقاضا) د کتلو وړ دے۔

یو مثال ددې د پاره هغه دادے چې همدغه حدیث د جابر بن
سمره (رضی الله عنه) کښې دا هم دي چې نبی (صلی الله علیه
وسلم) او فرمائیل :

يَتَمُونُ الصُّفُوفَ الْأُولَى ، وَيَتَرَاوُونَ فِي الصَّفِّ

(ترجمه) ملائک اول صفونه پوره کوي او په صفونو کښې
جوخت اودريري (یعنی په مینځ کښې خالي ځای نه پریردي)
نن دور کښې کوم اهل بدع چې دا حدیث پیش کوي نو هغوی
پرې خپله هم عمل نه کوي ځکه چې په صفونو کښې جدا جدا
ولاړوي۔

نو اول خو ددوی استدلال ددې حدیث د اولې ټکړې نه غلط
دے (لکه مخکښې نه معلومه شوه) که بالفرض اومنو چې
صحیح دے نو بیا هم د حدیث په اخره حصه عمل نه کوي۔ نو

ايا دا دهغه ايت كريمه مصداق ندي شه ؟ چي الله سبحا نه
وتعالی فرمائي :

{ أَفْتُوْ مِنْوْنَ بِيْعِضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُوْنَ بِيْعِضِ }

(ترجمه) ايا تاسو په بعض كتاب ايمان لري او په بعض كفر كوي
۴ - جواب : امام ابن ابي العز الحنفي (رحمه الله) داسي جواب
كوي : نه منو دا خبره چې په مانځه كښي د سكون امر منافي
دے د رفع اليدين عند الركوع وعند الرفع منه . سره ځكه د امر
بالسكون نه خو دا مراد نه دے چې په مانځه كښي به هيڅ قسم
حركت نه كوي بلكښي هغه حركت منع دے چې هغه منافي د
مانځه سره وي دليل دادے چې د ركوع او سجدي د پاره او د
تكبير الافتتاح په وخت كښي رفع اليدين د پاره حركت
مشروع دے كه او وئيل شي چې هغه په دليل سره خارج دي نو
وايو چې دغه رنگه رفع اليدين عندالركوع والرفع منه . هم په
دليل سره خارج دي نو معلومه شوه چې ددښه صرف وخت د
سلام كښي اشاره كول مراد دي انتهي : (۱)

٥- جواب : امام ابن حبان (رحمه الله) فرمائي :
 إِنَّمَا أُمِرُوا بِالسُّكُونِ فِي الصَّلَاةِ عِنْدَ الْإِشَارَةِ بِالتَّسْلِيمِ دُونَ رَفْعِ
 اليَدَيْنِ عِنْدَ الرَّكُوعِ (١)

حاصل دادے چي اسکنوا في الصلاة حکم صرف د سلام په
 وخت د رفع اليدين کولو باره کښي دے نه د رکوع او د رکوع
 نه بره کيدو په وخت کښي -

٦- جواب : امام نووي (رحمه الله) فرمائي :
 وَأَمَّا حَدِيثُ جَابِرِ بْنِ سَمْرَةَ فَاحْتِجَا جُهُمْ بِهِ مِنْ أَعْجَبِ
 الْأَشْيَاءِ وَأَقْبَحِ أَنْوَاعِ الْجَهَالَةِ بِالسُّنَّةِ لِأَنَّ الْحَدِيثَ لَمْ يَرِدْ فِي
 رَفْعِ الْأَيْدِي فِي الرُّكُوعِ وَالرَّفْعِ مِنْهُ لَكُنْهُمْ كَانُوا يَرْفَعُونَ
 أَيْدِيَهُمْ فِي حَالَةِ السَّلَامِ مِنَ الصَّلَاةِ وَيَشِيرُونَ بِهَا إِلَى
 الْجَانِبِينَ وَيُرِيدُونَ بِذَلِكَ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَنِ الْجَانِبِينَ
 وَهَذَا لَا خِلَافَ فِيهِ بَيْنَ أَهْلِ الْحَدِيثِ وَمَنْ لَهُ أَدْنَى اخْتِلَافٍ
 بِأَهْلِ الْحَدِيثِ (٢)

(١) صحيح ابن حبان (١٥ / ١٩٩)

(٢) المجموع شرح المذهب ١٤٠٣٣١

حاصل دادے چي د جابر بن سمره (رضي الله عنه) په حديث باندي دليل نيول دا ډير عجيب کار دے او ډير قبيح قسم دے د جهالت نه په سنتو باندي حُکمه دا حديث د رفع اليدين په باره کښي نه دے وارد شوي ليکن صحابو به د سلام په حالت کښي لاسونه اوچتول او يو خوا او بل خوا به ئي اشاري کولي او مراد به ئي داوؤ چي په دې سره په بني او کس طرف والاؤ باندي سلام واچوي او پدېکښي هيڅ قسم اختلاف د اهل حديثو په مينځ کښي نشته د چاچي څه نا څه د اهل حديثو سره ناسته پاسته وي -

د امام نووي (رحمه الله) ددې قول نه معلومه شوه چي د جابر بن سمره (رضي الله عنه) حديث د رفع اليدين باره کښي نه دے کوم چي د رکوع او درکوع نه بره کيدو په وخت کښي کيږي بلکښي دا د سلام په وخت کښي چي کومې اشاري به کيدلې نو د هغې په باره کښي دا وئيل شوي دے -

ابن عبد البر (رحمه الله) (المتوفى: ۴۶۳هـ) هم دا فرمائيلى :

چي دا حديث د رفع اليدين باره كنبني نه دے - (١)
ابن سيد الناس اليعمري المتوفى ٧٣٤ هـ (رحمه الله) هم دا
فرمائي چي دا حديث د رفع اليدين سره تعلق نه لري - (٢)
ابن ملقن (المتوفى: ٨٠٤ هـ) (رحمه الله) هم فرمائي :
چي په دي حديث كنبني رفع اليدين عند الركوع والرفع منه .

(١) التمهيد لما في الموطأ من المعاني والأسانيد ١٩١ | ١٢٢١

عبارت ئي دادے

وَقَدْ احْتَجَّ بَعْضُ الْمُتَأَخِّرِينَ لِلْكُوفِيِّينَ وَمَنْ ذَهَبَ مَذْهَبُهُمْ فِي رَفْعِ الْيَدَيْنِ بِمَا حَدَّثَنَا
أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْفَضْلِ حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ مُحَمَّدُ بْنُ بَكَّارِ بْنِ يَزِيدَ
الدَّمَشَقِيِّ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَلِيَّةِ الْقَاضِي بِدَمَشَقٍ فِي سَوَالٍ سَنَةَ ائْتِنْتَيْنِ
وَسِتِّينَ وَمِائَتَيْنِ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ الضَّرِيرُ قَالَ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ تَمِيمِ بْنِ طَرْفَةَ
عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَالِي أَرَاكُمْ رَافِعِي أَيْدِيكُمْ
كَأَنَّهَا أَذْنَابُ حَيْلٍ شَمْسٍ اسْكُنُوا فِي الصَّلَاةِ وَهَذَا لَا حُجَّةَ فِيهِ لِأَنَّ الَّذِي نَهَاكُمْ عَنْهُ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَيْرُ الَّذِي كَانَ يَفْعَلُهُ لِأَنَّهُ مُحَالٌ أَنْ يَنْهَاكُمْ عَمَّا سَنَّ لَهُمْ
وَإِنَّمَا رَأَى أَقْوَامًا يَعْبُثُونَ بِأَيْدِيهِمْ وَيَرَفَعُونَهَا فِي غَيْرِ مَوَاضِعِ الرَّفْعِ فَنَهَاكُمْ عَنْ ذَلِكَ

دے التمهيد لما في الموطأ من المعاني والأسانيد

(٢) النفع الشذي شرح جامع الترمذي ١٤١ | ٣٩٨

مراد نه دي بلکنبی د سلام په وخت کنبې اشارې مراد دي - (١)
امام ابن الحجرالعسقلاني (المتوفى: ٨٥٢هـ) (رحمه الله) هم
فرمائي: چې په دې حديث کنبې د رفع اليدين نه منع په مواضع
مخصوصو کنبې نشته - (٢)

(١) البدر المنير في تخريج الأحاديث والآثار الواقعة في الشرح الكبير ١٤٨٥١٣

عبارت في دادے

من أقبح الجهالات لسنة سيدنا رسول الله - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -؛ لِأَنَّهُ لَمْ يَرِدْ فِي رَفْعِ
الْأَيْدِي فِي الرُّكُوعِ وَالرَّفْعِ مِنْهُ، وَإِنَّمَا كَانُوا يَرْفَعُونَ أَيْدِيَهُمْ فِي حَالَةِ السَّلَامِ مِنَ الصَّلَاةِ،
وَيُشِيرُونَ بِهَا إِلَى (الْجَانِبَيْنِ) يُرِيدُونَ بِذَلِكَ السَّلَامَ عَلَى مَنْ (عَلَى) الْجَانِبَيْنِ، وَهَذَا لَا
(اخْتِلَافَ) فِيهِ بَيْنَ أَهْلِ الْحَدِيثِ وَمَنْ لَهُ أَدْنَى اخْتِلَافٍ بِأَهْلِهِ، البدر المنير

(٢) التلخيص الحبير في تخريج أحاديث الرافعي الكبير دار الكتب العلمية ١٥٤٤١١

عبارت في دادے

وَلَا دَلِيلٌ فِيهِ عَلَى مَنْعِ الرَّفْعِ عَلَى الْهَيْئَةِ الْمَخْصُوصَةِ فِي الْمَوْضِعِ الْمَخْصُوصِ وَهُوَ الرُّكُوعُ
وَالرَّفْعُ مِنْهُ لِأَنَّهُ مُخْتَصَرٌ مِنْ حَدِيثٍ طَوِيلٍ وَبَيَانٌ ذَلِكَ أَنَّ مُسْلِمًا رَوَاهُ أَيضًا مِنْ حَدِيثِ
جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ كُنَّا إِذَا صَلَّيْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْنَا: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ
وَرَحْمَةُ اللهِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَأَشَارَ بِيَدَيْهِ إِلَى الْجَانِبَيْنِ فَقَالَ لَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "عَلَامَ تَوْمُونَ بِأَيْدِيكُمْ كَأَنَّهَا أذْنَابُ حَيْلٍ شُمُسٍ؟ إِنَّمَا يَكْفِي أَحَدَكُمْ
أَنْ يَضَعَ يَدَهُ عَلَى فَخْذِهِ ثُمَّ يُسَلِّمَ عَلَى أَخِيهِ مِنْ عَنِّ يَمِينِهِ وَمَنْ عَنِّ شِمَالِهِ" وَفِي رِوَايَةٍ: "إِذَا

سَلَّمَ أَحَدُكُمْ فَلْيَلْتَفِتْ إِلَى صَاحِبِهِ وَلَا يُومِئْ بِيَدَيْهِ" وَقَالَ ابْنُ جِبَانَ ذَكَرَ الخَبَرَ المُنْقِضِي
لِلْقِصَّةِ المُخْتَصِرَةَ المُتَقَدِّمَةَ بِأَنَّ القَوْمَ إِنَّمَا أُمِرُوا بِالسُّكُونِ فِي الصَّلَاةِ عِنْدَ الإِشَارَةِ =

ابن الجوزي (المتوفى: ٥٩٧هـ) (رحمه الله) هم فرمائي : چې د
احنافو د پاره په دې حديث كښې هېڅ قسم دليل نشته - (١)
شيخ الاسلام ابن تيمية (المتوفى: ٧٢٨هـ) (رحمه الله) هم فرمائي :
كه څوك دا حديث په عدم رفع اليدين حمل كوي نو
دا غلط ده (٢)

= بِالتَّسْلِيمِ دُونَ الرَّفْعِ الثَّابِتِ عِنْدَ الرُّكُوعِ ثُمَّ رَوَاهُ كَنَحْوِ رِوَايَةِ مُسْلِمٍ قَالَ البُخَارِيُّ: مَنْ
اِخْتَجَّ بِحَدِيثِ جَابِرِ بْنِ سَمْرَةَ عَلَى مَنْعِ الرَّفْعِ عِنْدَ الرُّكُوعِ فَلَيْسَ لَهُ حَظٌّ مِنَ العِلْمِ هَذَا
مَشْهُورٌ لَا خِلَافَ فِيهِ إِنَّهُ إِنَّمَا كَانَ فِي حَالِ التَّشَهُّدِ

(١) كشف المشكل من حديث الصحيحين دار الوطن - الرياض ١١١ ٤٥٦ تحت رقم ١٤٢٩
عبارت ئى دادے

وَقَدْ اِخْتَجَّ بَعْضُ أَصْحَابِ أَبِي حَنِيفَةَ بِهَذَا الحَدِيثِ فِي مَنْعِهِم رَفْعَ اليَدَيْنِ فِي الرُّكُوعِ
وَعِنْدَ الرَّفْعِ مِنْهُ، وَلَيْسَ لَهُمْ فِيهِ حِجَّةٌ؛ لِأَنَّهُ قَدْ رُوِيَ مُفَسَّرًا بَعْدَ حَدِيثَيْنِ،

(٢) القواعد النورانية الفقهية دار ابن الجوزي ١٨٠

عبارت ئى دادے

وَأَحَقُّ النَّاسِ بِاتِّبَاعِ هَذَا هُمُ أَهْلُ الحَدِيثِ .

وَمَنْ ظَنَّ أَنَّ نَهْيَهُ عَنِ رَفْعِ الأَيْدِي هُوَ التَّهْمِي عَنْ رَفْعِهَا إِلَى مَنْكِبَيْهِ حِينَ الرُّكُوعِ وَحِينَ
الرَّفْعِ مِنْهُ وَحَمَلَهُ عَلَى ذَلِكَ - فَقَدْ غَلَطَ، فَإِنَّ الحَدِيثَ جَاءَ مُفَسَّرًا بِأَنَّهُمْ كَانُوا إِذَا سَلَّمُوا فِي

الصَّلَاةِ سَلَامَ التَّحْلِيلِ أَشَارُوا بِأَيْدِيهِمْ إِلَى الْمُسَلَّمِ عَلَيْهِمْ مِنْ عَيْنِ الْيَمِينِ وَمِنْ عَيْنِ الشَّمَالِ.

۷- جواب : ددې حديث نه د اهل بدعو استدلال حُكّه صحيح نه دے چې نبي (صلى الله عليه وسلم) دلته د اشارې تشبيه د اسونو د لکوسره ورکړېده او اسونه خو لکي بني او گس طرفونو ته خوزوي او رفع اليدين خو اوگو ته لاس اوچتولو ته وائي ، نو مونږ اهل بدعو ته وايو چې دا بي عقله او د ليونو استدلال مو مبارک شه -

خلاصه دا شوه چې د جمهور اهل علمو قول دا دے چې د جابر بن سمره (رضي الله عنه) حديث د رفع اليدين باره کبني نه دے کوم چې عند الركوع والرفع منه کبني کيږي بلکبني د سلام په وخت کبني چې به کومي اشارې کيدلې نو د هغې په باره کبني دے ددېنه علاوه نور اقوال د علماؤ هم شته دے د مزید تفصيل د پاره د حافظ زبير علي زئي (رحمه الله) کتاب ته مراجعه پکار

{ القول السديد والراسخ بان احاديث رفع اليدين ليس لها

{ ناسخ

۱۳ - شبهه : بله شبهه د اهل بدعو داده چې رفع اليدين منسوخ شوي دي او په دلائلو کښې دا ضعيف روايات پېش کوي چې نبي (عليه السلام) فرمائي :

لَا تُرْفَعُ الْأَيْدِي إِلَّا فِي سَبْعَةِ مَوَاطِنَ عِنْدَ افْتِتَاحِ الصَّلَاةِ
وَعِنْدَ اسْتِقْبَالِ الْبَيْتِ وَعِنْدَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ وَعِنْدَ الْجَمْرَتَيْنِ
وَعِنْدَ الْمَوْقِفِ - (۱)

(ترجمه) رفع اليدين صرف په وه ځايونو کښې دي ۱ په شروع د مونځ کښې ۲ بيت الله ته مخ کولو په وخت کښې ۳ - ۴ - د صفاء او مروه خواته - ۵ - ۶ د جمرتينو په وخت کښې ۷ په وخت د موقف کښې -

دویم دلیل دا وائی چپی ابن عباس فرمائی :
 «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَرْفَعُ يَدَيْهِ كُلَّمَا
 رَكَعَ وَكُلَّمَا رَفَعَ ثُمَّ صَارَ إِلَى افْتِتَاحِ الصَّلَاةِ وَتَرَكَ مَا سِوَى

(۱) قرة العينين برفع اليدين في الصلاة [ص: ۶۰] المصنف في الأحاديث والآثار ۲۴۵۰

ذَلِكَ» (۱)

(ترجمہ) رسول اللہ (صلی اللہ علیہ وسلم) بہ رفع الیدین کول
 کلہ چپی بہ ئی رکوع کولہ او رکوع نہ بہ را اوچتیدلو ، بیا بہ
 صرف پہ شروع کنبی کول او نور ئی پر بخودل -
 دریم دلیل حدیث ابن الزبیر :

أَنَّه رَأَى رجلاً يرفع يديه من الرُّكُوعِ ، فقال: مَهْ ، فَإِنَّ هَذَا
 شَيْءٌ فَعَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ تَرَكَه .

(ترجمہ) ابن الزبیر (رضی اللہ عنہما) یو سرے اولیدلو چپی رفع
 الیدین ئی اوکړل رکوع تہ بنسکتہ کیدو پہ وخت کنبی . نو ورته
 ئی اووئیل : یقینا دا یو شے وو چپی رسول اللہ (صلی اللہ علیہ
 وسلم) کرے وو بیا ئی پر بخودل -

دده بے سنده روايتونو نه اهل بدعو استدلالات کڙي چي رفع
اليدین منسوخ دي -

الجواب : د اهل بدعو دده شبهاتو په ډيرو طريقو سره جوابونه
کيري د الله سبحانه وتعالى په توفيق سره -

(۱) التحقيق في أحاديث الخلاف ۱۳۳۲۱۱ نصب الراية ۱۳۹۴۱۱

۱ - جواب : د ابن عباس (رضي الله عنهما) حديث ضعيف دے
- امام بخاري (رحمه الله) ددې په باره کښې فرمائي : چې امام
شعبة فرمائي :

إِنَّ الْحُكْمَ لَمْ يَسْمَعْ مِنْ مِقْسَمٍ إِلَّا أَرْبَعَةَ أَحَادِيثَ لَيْسَ
فِيهَا هَذَا الْحَدِيثُ ، وَلَيْسَ هَذَا مِنَ الْمَحْفُوظِ عَنِ النَّبِيِّ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَنَّ أَصْحَابَ نَافِعٍ خَالَفُوا ، وَحَدِيثُ
الْحُكْمِ عَنِ مِقْسَمٍ مُرْسَلٌ " (۱)

(ترجمه) حکم د مقسم نه صرف څلور احاديث اوریدلي او په
هغې کښې دا حديث نشته ، او دا حديث د رسول الله (صلى الله
عليه و سلم) نه محفوظ نه دے ځکه چې د نافع ملگرو خلاف

کړې دے د نافع نه او حدیث د حکم د مقسم نه مرسل دے
(او مرسل خو د اقسامو د ضعیف نه وي)
امام نووي (رحمه الله) د امام بخاري (رحمه الله) قول رانقل کړې
دے چې هغه فرمائي:

(۱) قرۃ العینین برفع الیدین فی الصلاة [ص: ۶۰]

"هُوَ ضَعِيفٌ مُرْسَلٌ"

وَقَدْ ثَبَتَ الرَّفْعُ فِي مَوَاضِعٍ كَثِيرَةٍ غَيْرِ هَذِهِ ، وَجَمَعَتْ مَعْظَمَهَا
فِي آخِرِ صِفَةِ الصَّلَاةِ مِنْ شَرْحِ " الْمُهَذَّبِ " (۱)

(ترجمه) دا حدیث ضعیف مرسل دے او رفع الیدین په ډیرو
ځایونو کې ثبت دي ددې نه سبوا او ددې غټه حصه ما په
اخر د صفة الصلاة د شرح مهذب کې را جمع کړي دي -
زیلي (رحمه الله) فرمائي:

غَرِيبٌ بِهَذَا الْفِظِ (۲)

(ترجمه) په دې لفظ سره دا حدیث غریب دے -

زیلعي چي کله يو حديث باره کنبې او وائي چي دا غريب دے نو هغه حديث ضعيف وي -

دا خو حال د هغه اول حديث شو کوم کنبې چي دا راغلي چي صرف په اوه ځايونو کنبې به رفع الیدین کولې شي -

(۱) خلاصة الأحكام في مهمات السنن وقواعد الإسلام للنووي (المتوفى : ۶۷۶هـ)
مؤسسة الرسالة - لبنان - بيروت ۱۱ ۱۳۵۵

(۲) نصب الرأية ۱۱ ۱۳۹۰

د دویم او دریم روایت نه جواب دادے چي هغه هم ضعيف دي لکه امام ابن الجوزي (رحمه الله) فرمائي :

لَا أَصْلَ لَهُ وَلَا أَعْرِفُ مَنْ رَوَاهُ وَالصَّحِيحُ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ
خِلَافَهُ وَرَوَوْا نَحْوَ ذَلِكَ عَنْ ابْنِ الزُّبَيْرِ قَالَ ابْنُ الْجَوْزِيِّ : لَا
أَصْلَ لَهُ وَلَا أَعْرِفُ مَنْ رَوَاهُ ، وَالصَّحِيحُ عَنْ ابْنِ الزُّبَيْرِ
خِلَافَهُ ،

قَالَ ابْنُ الْجَوْزِيِّ : وَمَا أَبْلَدَ مَنْ يَحْتَجُّ بِهَذِهِ الْأَحَادِيثِ
الْمُتَعَارِضِ بِهَا الْأَحَادِيثُ الثَّابِتَةُ انْتَهَى . (۱)

حاصل دادے چي ددي روايت (د ابن عباس) خه اصل نشته او نه خه دا پېژنم چي دا چا روايت کرے دے بلکنبي صحيح روايت د ابن عباس (رضي الله عنهما) نه ددي خلاف ثابت دے (يعني د رفع اليدين)

او د ابن الزبير د روايت هم خه اصل نشته او نه زه دا پېژنم چي دا چا روايت کرے دے بلکنبي صحيح د ابن الزبير نه ددي خلاف روايت ثابت دے (يعني د رفع اليدين)

(۱) نيل الأوطار دار الحديث، مصر ۱۴۱۱ ۱۴۱۲

بيا ابن جوزي (رحمه الله) فرمائي : خومره لوي كم عقل دے هغه خوك چي په دي ضعيفو احاديثو باندي دليل نيسي چي ددي سره د صحيح احاديثو تعارض هم دے -

امام الذهبي (رحمه الله) فرمائي ددي دواړو روايتونو په باره كنبې

وَهَذَا مِنْكَرٌ. (۱)

(ترجمه) دادواړه روايتونه منكر دي -

عبد الحى (رحمه الله) د ابن عباس (رضي الله عنهما) د روايت په

باره كنبې فرمائي :

لكنه أثر لم يثبتته المحدثون ، والثابت عندهم خلافه، (۲)
 (ترجمہ) لیکن دا اثر محدثین نہ ثابتوی ثابت ددوی پہ نزد ددی
 خلاف روایت دے (چھی پہ هغی کنبی د رفع الیدین ثبوت دے)
 امام ابن الجوزی او ابن عبد الهادی (رحمهما الله) فرمائی :
 وَحَدِيثُ ابْنِ عَبَّاسٍ وَابْنِ الزُّبَيْرِ لَا يُعْرَفَانِ أَصْلًا وَالْمَحْفُوظُ

(۱) تنقیح التحقيق في أحاديث التعليق الذهبي (المتوفى : ۷۴۸ھ) دار الوطن - الرياض

۱۱۳۵۱۱

(۲) التعليق المجد ۱۱ ۱۳۸۷

عَنْهُمَا الرَّفْعُ (۱)

(ترجمہ) د ابن عباس او ابن الزبير (رضي الله عنهما) د حديث
 اصل ندے معلوم محفوظ ددی د وارو نه رفع الیدین کول دي -
 بيا ابن عبد الهادی (رحمه الله) فرمائی :

وَرَوَى أَبُو دَاوُدَ مِنْ حَدِيثِ مَيْمُونِ الْمَكِّي أَنَّهُ رَأَى ابْنَ
 الزُّبَيْرِ وَصَلَّى لَهُمْ يُشِيرُ بِكَفِّهِ حِينَ يَقُومُ وَحِينَ يَرْكَعُ
 وَحِينَ يَسْجُدُ قَالَ فَذَهَبْتُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ فَأَخْبَرْتُهُ بِذَلِكَ

فَقَالَ إِنَّ أَحَبَّتْ أَنْ تَنْظُرَ إِلَى صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاقْتَدِ بِصَلَاةِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ وَقَدْ رَوَى ابْنُ عَبَّاسٍ أَنَّهُ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي الْمَوَاطِنِ الثَّلَاثَةِ (۲)

(ترجمه) امام ابوداود (رحمه الله) د ميمون په روايت سره نقل كړي دي چې ده ابن الزبير اوليدلو مونځ ئي دوي ته كولو په لاسونو به ئي اشاره كوله كله چې اودريدلو او كله چې به ئي ركوع كوله او كله چې به ئي سجده كوله دا (ميمون) فرمائي :

(۱) تنقيح التحقيق في أحاديث التعليق لابن عبد الهادي ۱۲۱ ۱۱۳۴ التحقيق في أحاديث الخلاف لابن الجوزي ۱۴۲۷

(۲) تنقيح التحقيق في أحاديث التعليق ۱۲۱ ۱۱۳۴

زه ابن عباس (رضي الله عنهما) ته لارم هغه ته مې خبر ورکړو په دې خبره ، نو هغه اوفرمائيل كه ته خوبنوي چې د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) مونځ ته اوگورې نو د عبد الله بن الزبير د مانځه اقتداء اوكره ، د ابن عباس (رضي الله عنهما) نه نقل دي چې ده به په درې ځايونو كښې رفع اليدين كول -

۲- جواب : اهل بدع وائي رفع اليدين والا احاديث منسوخ دي ليكن دا هسې د ځلې دعوى ده او منسوخ پېژني هم نه چې دا

خه ته وائي او ددې خه شرطونه دي خير دے دا به ورته د الله سبحانه و تعالى په توفيق سره مونږ وروښايو هغه دا چې د ناسخ د شروطو نو نه يو شرط دادے چې ناسخ به قوي وي د منسوخ نه او دلته داروايتونه انتهايي ضعيف دي ،

لكه دا خبره ابن الجوزي (رحمه الله) كړېده هغه فرمائي :

وَالْجَوَابُ أَنَّ مِنْ شَرْطِ النَّاسِخِ أَنْ يَكُونَ أَقْوَى مِنَ الْمَنْسُوخِ (۱)

(ترجمه) جواب دادے چې د ناسخ د شرطونو نه يو شرط دادے

(۱) التحقيق في أحاديث الخلاف ۱۴۲۷ تنقيح التحقيق في أحاديث التعليق لابن عبد الهادي ۱۲/ ۱۳۴

چې ناسخ به قوي وي د منسوخ نه -

امام قرافي (المتوفى: ۶۸۴هـ) (رحمه الله) هم فرمائي :

من شرط الناسخ أن يكون مُساوياً للمنسخ أو أقوى ، (۱)

(ترجمه) د ناسخ د پاره شرط دادے چې دا به د منسوخ سره

مساوي وي او يا به ترېنه قوي وي -

امام عبد الحي (رحمه الله) فرمائي :

وأما دعوى نسخه كما صدر عن الطحاوي مغتراً بحسن
الظن بالصحابة التاركين، وابن الهمام والعيني، وغيرهم من
أصحابنا، فليست بمبرهن عليها بما يشفي العليل ويروي
الغيليل. (۲)

(ترجمه) هر چي دعوى د نسخ ده لکه څرنگه چي د طحاوي نه
صادره شوېده دا دوکه شوېده په بعض صحابو چي تارکين وو

(۱) جزء من شرح تنقيح الفصول في علم الأصول أبو العباس شهاب الدين أحمد بن
إدريس بن عبد الرحمن المالكي الشهير بالقرافي ۱۲۰۱۲
التحقيق في أحاديث الخلاف المؤلف : جمال الدين أبو الفرج عبد الرحمن بن علي بن
محمد الجوزي ۱۴۲۷

(۲) التعليق المجد على موطأ محمد ۱۱۱ ۱۳۸۸

ددې او ابن همام او عيني وغيره زمونږ د ملگرو نه ، نو دا څه
داسې قوي دليل نه دے په دې باندې چې بيمار ته شفاء ورکړي
او تربي ته تنده ما ته کړي -

ددې قول نه معلومه شوه چې دعوى د نسخ باطله ده -

امام سندي (رحمه الله) هم فرمائي :

وَأَمَّا قَوْلُ مَنْ قَالَ إِنَّ ذَلِكَ الحَدِيثَ نَاسِخٌ رَفَعَ غَيْرَ تَكْبِيرَةِ
 الإِفْتِتَاحِ فَهُوَ قَوْلٌ بِلَا دَلِيلٍ بَلْ لَوْ فَرَضَ فِي البَابِ نَسْخٌ
 فَيَكُونُ الأَمْرُ بِعَكْسِ مَا قَالُوا أَوْلَى مِمَّا قَالُوا فَإِنَّ مَالِكَ بْنَ
 الحُوَيْرِثِ وَوَائِلَ بْنَ حُجْرٍ مِنْ رُوَاةِ الرَّفْعِ مِمَّنْ صَلَّى مَعَ النَّبِيِّ
 - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - آخِرَ عُمُرِهِ فَرِوَايَتُهُمَا الرَّفْعَ عِنْدَ
 الرُّكُوعِ وَالرَّفْعِ مِنْهُ دَلِيلٌ عَلَى تَأَخُّرِ الرَّفْعِ وَبُطْلَانِ دَعْوَى
 نَسْخِهِ فَإِنْ كَانَ هُنَاكَ نَسْخٌ فَيَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ المَنْسُوخُ تَرَكَ
 الرَّفْعِ ... وَقَدْ قَالَ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - لِمَالِكٍ
 وَأَصْحَابِهِ « صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي » وَبِالجُمْلَةِ الرَّفْعُ
 أَقْوَى وَأَكْثَرُ. (۱)

(۱) حاشية السندي على سنن ابن ماجه = (۲۸۲۱۱) (۸۵۹)

د سندي (رحمه الله) د دې عبارت مقصد دادے چې د نسخ
 دعوی باطله ده حکه چې د رفع الیدین والا احادیثو راویان
 مالک بن الحویرث وائل بن حجر (رضی الله عنهما) دي او دوی
 د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) سره په اخر عمر کسبی

مونځونه کړي دي او د دوئ په راويت کښې رفع الیدين ثابت دي نو دا دليل دے چې رفع الیدين اخرنې عمل دے نو که نسخ وي نو بيا خو عدم رفع الیدين منسوخ دي -

او نبي (عليه السلام) مالك بن الحويرث (رضي الله عنه) ته دا هم فرمائيلى وو (چې داسې مونځ كوي لکه څرنګه چې ماوينئ چې زه ئي كوم) (او نبي (عليه السلام) خو به رفع الیدين سره مونځ كولو)

نو حاصل دادے چې د رفع الیدين والا احاديث قوي هم دي او ريات هم دي -

د سندي حنفي ددې قول نه هم معلومه شوه چې د نسخ دعوى باطله ده -

۳ - جواب : که اومنو چې رفع الیدين منسوخ شوي دي نو بياخو اول دا اهل بدع په منسوخ عمل كوي (ځكه چې دعوى

خود دوئ عامه ده) لکه وترو کښې دوئ رفع الیدين كوي -
او په اخترونو مونځونو کښې هم رفع الیدين كوي -
ايا دا د دوئ په خبره او عمل کښې ښکاره تناقض نه دے څه ؟

{ ايا دوى په خپله خبره عمل کوي څه ؟ }

ايا دوى د هغه ايت کریمه مصداق نه دي چې الله سبحانه
وتعالى فرمائي :

{ لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ } (۱)

(ترجمه) ولې تاسو داسې خبرې کوئ چې عمل پرې نه کوئ - ؟
آو دي -

۱۴ - شبهه : بله شبهه د اهل بدعو دا ده چې په رفع الیدین قولي
حدیث اوبنائی :

الجواب : اهل بدعو ته مونږ وايو چې ولې په فعلي احادیثو باندي
دین نه ثابتیږي څه ؟ ايا دا تاسو نه منئ څه ؟ او دا حقیقت دے
چې دوى د احادیثو نه په غیر شعوري طریقې سره انکار کوي -
ايا نبي (عليه السلام) زمونږ د پاره ځانسته نمونه نده څه ؟
ايا دوى به ددې ايت کریمه څه مطلب بیانوي

(۱) [الصف: ۲]

{ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ } (۱)

(ترجمہ) یقیناً شتہ دے ستاسو د پاره په باره د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) کنبی خائسته نمونه د تابعداری -

الحمد لله رفع الیدین قولاً هم ثابت دي بلکنبی الله تعالی مونږ ته وئيلي دي الله سبحانه وتعالی فرمائي :

{ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمُ عَنْهُ فَانْتَهُوا } (۲)

(ترجمہ) دې نبي چې تاسو ته څه درکړي دي نو هغه اونیسئ (عمل پرې اوکړئ) او څه نه ئي چې منع کړي یئ نو د هغې نه منع شئ -

استدلال دادے چې نبي (عليه السلام) رفع الیدین کړي دي او دا عمل ئي مونږ ته راوړے دے نو که مونږ پرې عمل نه کوو نو ددې ایت کریمه خلاف راځي -

خو افسوس دادے چې اهل بدع په داسې استدلالونو پوهیدلے دوی ته خو صرف د سنتو د شمني یاده ده -

(۱) [الأحزاب: ۲۱]

(۲) [الحشر: ۷]

دویم دلیل : نبي (عليه السلام) فرمائي :

« صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي » (۱)

(ترجمه) داسې مونځ کوي لکه څرنګه چې ما ويني چې زه ئي کوم -

د نبي (عليه السلام) مونځ سره د رفع اليدين نه وو لکه دا خبره په واحاديثو سره ثابت ده

مبارکفوري (رحمه الله) فرمائي :

هذا متضمن للأمر بالرفع . (۲)

دا حديث متضمن دے امر لره په رفع اليدين باندي -
بيا وائي :

فإن الرفع داخل في هذا العموم . (۳)

رفع اليدين ددې حديث په عموم کبني داخل دي -
دريم دليل :

(۱) البخاري: في كتاب الأذان، باب الأذان للمسافر إذا كانوا جماعة والإقامة ... إلخ ۱/

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ ، قَالَ : بَيْنَمَا النَّاسُ يُصَلُّونَ فِي
 مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، إِذْ خَرَجَ عَلَيْهِمْ
 عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ ، فَقَالَ : أَقْبِلُوا عَلَيَّ بِوَجْهِكُمْ ، أَصَلِّي
 بِكُمْ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّتِي كَانَ يُصَلِّي
 وَيَأْمُرُ بِهَا ، فَقَامَ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ ، وَرَفَعَ يَدَيْهِ ، حَتَّى حَادَى
 بِهِمَا مَنْكِبَيْهِ ، ثُمَّ كَبَّرَ ، ثُمَّ رَكَعَ ، وَكَذَلِكَ حِينَ رَفَعَ ، فَقَالَ
 لِلْقَوْمِ : هَكَذَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي
 بِنَا، أَنْتَهَى (۱)

امام زيلعي نقل کړي چې رجال ئي معروف دي -

حاصل دادے چې خلقو د رسول الله (عليه السلام) په مسجد
 کنبې مونځ کولو نو دغه وخت کنبې عمر (رضي الله عنه) را
 اووتلو وې وئيل ماته مخونه را اوگرځوئ ! چې زه تاسو ته د
 رسول الله (صلى الله عليه وسلم) مونځ اوکړم هغه مونځ چې
 خپله ئي هم دغسې مونځ کولو او امر به ئي هم پرې کولو نو عمر
 (رضي الله عنه) پاڅيدلو او مخ ئي قبلې ته او گرځولو او لاسونه

ئِي اوڳو پورې اوچت ڪرل بيا ئي تڪبير اوڪرو اوبيا ئي ركوع اوڪره همدارنگه چي ڪله به د ركوع نه را اوچت شونو هم رفع اليدين به ئي اوڪرل نو قوم ته ئي اووئيل دغه شان به رسول الله (صلى الله عليه وسلم) مونبر ته مونخ ڪولو۔

نو پدي حديث ڪنبي الحمد لله امر ثابت شو چي (وَيَأْمُرُ بِهَا) دے ۱۵۔ شبهه : د اهل بدعو بله شبهه داده دوي وائي چي مونبر ته داسي دليل او بناي چي نبي (عليه السلام) رفع اليدين همبشه ڪري دي ؟

الجواب : الحمد لله پدي باندي هم دلائل شته خو ليکن په يو سنت طريقه ڪنبي داسي مطالبې ڪول پڪار نه وي بلڪنبي عمل ڪول پڪار وي خوبيا هم ان شاء الله مونبر سره دلائل شته اول : حديث د ابوهريره (رضي الله عنه) د ے ده او فرمائيل :

«لَأَصْلَيْنَّ بِكُمْ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنْ اسْتَطَعْتُ لَمْ أَزِدْ وَلَمْ أَنْقُصْ ، فَكَبَّرَ ، فَشَهَرَ بِيَدَيْهِ ، فَرَكَعَ ، فَلَمْ يُطِلْ وَلَمْ يُقْصِرْ ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَشَهَرَ بِيَدَيْهِ ، ثُمَّ كَبَّرَ ،

فَسَجَدَ « (۱)

(ترجمه) خامخوا زه به تاسوته د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) مونخ کوم که مي طاقت وو نو زيادت او نقصان به پکښي نه کوم ، نو الله اکبر ئي اووئيل او رفع اليدين ئي اوکړل بيائي رکوع اوکړه نه ئي ډيره اوږده اوکړه او نه ئي ډيره لنډه ، بيا ئي سر را اوچت کړو او رفع اليدين ئي اوکړل بيا ئي الله اکبر اووئيل او سجده ئي اوکړه -

ددې حديث نه استدلال داسې د ډې چې دا مونخ ابو هريره (رضي الله عنه) د نبي (عليه السلام) د وفات نه روسته کړې د ډې نو دا دليل شو چې نبي (عليه السلام) رفع اليدين همپشه کړي دي که چرته ئي په اخر وقت کښي پريخودي و ډې نو بيا ابو هريره (رضي الله عنه) ولي کول ايا دې په منسوخ حديث عمل کولو څه ؟ کلا وحاشا - نو معلومه شوه چې رفع اليدين کول د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) همپشه عمل وو -

(۱) مسند الشاميين

لسليمان بن أحمد أبو القاسم الطبراني (المتوفى: ۳۶۰هـ) رقم ۸۶۸

دویم دلیل : په دې باندې دا هم دے چې د ابن عمر (رضي الله عنهما) په روایت کښې په فعل مضارع باندې لفظ د . کان . داخل شوې دے او دا قانون دے چې لفظ د کان په فعل مضارع باندې داخل شي نو هغه استمراري معنی پیداء کوي (کله چې قرینه صارفه نه وي) لکه دا قاعده حافظ زيلعي حنفي هم ليکلې ده هغه فرمائي :

فَإِنَّهُ بِلَفْظِ كَانَ الْمُقْتَضِيَةَ لِلدَّوَامِ . (۱)

يعني کان لفظ تقاضا د دوام (همېش والي) کوي -
امام شاطبي (رحمه الله) هم فرمائي :

وَلَفْظُ : " كَانَ يَفْعَلُ " يَقْتَضِي الْكَثْرَةَ بِحَسَبِ الْعُرْفِ ؛ (۲) يعني لفظ د . کان . تقاضا د کثرت کوي په عرف کښې -

دريم دلیل : حديث د ابو هريره (رضي الله عنه) دے هغه فرمائي :
لَأُصَلِّينَ بِكُمْ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا
أَزِيدُ فِيهَا وَلَا أَنْقُصُ فَأُقْسِمُ بِاللَّهِ إِنَّ كَانَتْ هِيَ صَلَاتُهُ حَتَّى

(۱) نصب الراية ۱۳۱۱

(۲) الموافقات للشاطبي (المتوفى: ۵۷۹۰هـ) ۱۳ ۱۲۵۸

فَارَقَ الدُّنْيَا قَالَ: فَقُمْتُ عَنْ يَمِينِهِ لِأَنْظُرَ كَيْفَ يَصْنَعُ ،
فَابْتَدَأَ فَكَبَّرَ ، وَرَفَعَ يَدَهُ ، ثُمَّ رَكَعَ فَكَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ ، ثُمَّ
سَجَدَ ، ثُمَّ كَبَّرَ ، ثُمَّ سَجَدَ وَكَبَّرَ حَتَّى فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ قَالَ :
أُقْسِمُ بِاللَّهِ إِنْ كَانَتْ لَهَا صَلَاتُهُ حَتَّى فَارَقَ الدُّنْيَا (۱)

(ترجمه) زه به خامخوا تاسوته د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) مونخ کوم نه به زیادت پکنې کوم او نه نقصان زه قسم کوم په الله تعالى چې دا د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) مونخ وو تردې چې د دنیا نه لارو (یعنی وفات شو) دا راوي وایي : زه پاخیدم دده نبي طرفته اودریدم چې دده دا مونخ اوخارم چې دا خرنکه مونخ کوي ، نو (ابو هريره (رضي الله عنه) شروع په مانخه اوکره الله اکبر ئي اووئیل لاسونه ئي اوچت کړل ، بیا ئي رکوع ته بنکته کیدو په وخت کنبې الله اکبر اووئیل او رفع الیدین ئي اوکړل بیا ئي الله اکبر اووئیل او سجده ئي اوکره ، بیا ئي الله اکبر اووئیل او سجده ئي اوکره ، تردې چې د مانخه نه فارغ شو ، بیا ئي اووئیل زه قسم کوم په الله تعالى چې دا د رسول الله

(صلى الله عليه وسلم) مونځ وو تردې چې د دنيا نه لاړو (يعنى وفات شو)

دادواړه حديثونه دليل شو پدې چې رفع اليدين د رسول الله (صلى الله عليه وسلم) همپشه عمل وو -
دا احاديث په اعتبار د سندونو سره هم صحيح دي -

کته ابو ادریس امین الله حفظه الله

ناشر

المكتبة الدعوة السلفية

03179635996